

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

Jana Soldanová

III. ročník – prezenční studium

Obor: Speciální pedagogika raného věku

**SOCIOKULTURNÍ ROZDÍLY KOMUNITY SLYŠÍCÍCH A
NESLYŠÍCÍCH Z POHLEDU SLYŠÍCÍCH DĚTÍ NESLYŠÍCÍCH
RODIČŮ**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Langer, Ph.D.

OLOMOUC 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením **Mgr. Jiřího Langer, Ph.D.** a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

Děkuji Mgr. Jiřímu Langerovi, Ph.D. za odborné vedení a poskytování podkladů pro bakalářskou práci. Dále děkuji slyšícím dětem neslyšících rodičů, kteří se zúčastnili mého výzkumu a také chci poděkovat svým rodičům, bez kterých by nikdy tato práce nevznikla.

Obsah

ÚVOD	- 6 -
Teoretická část.....	- 6 -
1 Sluchové vnímání	- 7 -
1.1 Anatomie a fyziologie sluchového ústrojí.....	- 7 -
1.1.1 Zevní ucho.....	- 7 -
1.1.2 Střední ucho.....	- 7 -
1.1.3 Vnitřní ucho.....	- 8 -
1.1.4 Klasifikace sluchových vad.....	- 8 -
1.1.5 Proces sluchového vnímání.....	- 10 -
1.2 Sluchová protetika.....	- 11 -
1.2.1 Kochleární implantát.....	- 11 -
1.2.2 Kmenový implantát.....	- 11 -
1.2.3 Sluchadla.....	- 11 -
2 Komunikace	- 12 -
2.1 Techniky umožňující mluvenou komunikaci.....	- 12 -
2.1.1 Dýchací (respirační).....	- 12 -
2.1.2 Hlasové (fonační).....	- 12 -
2.1.3 Artikulační.....	- 12 -
2.2 Přehled komunikačních systému sluchově postižených.....	- 13 -
2.2.1 Český znakový jazyk a znakovaný český jazyk.....	- 13 -
2.2.2 Odezírání.....	- 14 -
2.2.3 Mluvená řeč osob se SP.....	- 16 -
2.2.4 Čtení a psaní.....	- 17 -
2.2.5 Prstové abecedy a fonemické kódy.....	- 18 -
2.2.5.1 Prstová abeceda.....	- 18 -
2.2.5.2 Pomocné artikulační znaky.....	- 18 -
2.2.5.3 Hand – mund systém.....	- 19 -
2.2.5.4 Chirografie.....	- 19 -
2.2.5.5 Cued Speech.....	- 19 -
2.3 Vzdělávací a komunikační přístupy.....	- 20 -
2.3.1 Monolingvální přístup.....	- 20 -
2.3.2 Bilingvální přístup.....	- 20 -
2.3.3 Totální komunikace.....	- 20 -

3 Sociokulturní charakteristika osob se SP	- 21 -
3.1 Neslyšící vs. neslyšící.....	- 21 -
3.2 Kultura neslyšících.....	- 22 -
3.3 Specifické neverbální projevy neslyšících lidí.....	- 24 -
3.4 Deaflympiáda.....	- 24 -
4 Slyšící děti neslyšících rodičů	- 25 -
4.1 Komunikace v rodině.....	- 25 -
4.2 Dítě jako tlumočnick.....	- 26 -
4.3 Organizace CODA.....	- 26 -
Praktická část.....	- 28 -
5 Vlastní výzkum	- 28 -
6 Vyhodnocení	- 29 -
ZÁVĚR.....	- 49 -
Seznam použité literatury.....	- 50 -
Seznam příloh.....	- 52 -
Anotace	

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce jsou sociokulturní rozdíly komunity slyšících a neslyšících z pohledu slyšících dětí neslyšících rodičů. Čili chceme srovnat tyto dvě kultury pomocí lidí, kteří vyrůstali bikulturně. O kultuře neslyšících bylo napsáno už mnohé. Zato problematika slyšících dětí neslyšících rodičů je popsána pouze v zahraniční zdrojích a bakalářských či diplomových pracích.

Chtěli bychom touto prací dokázat, že ne každé slyšící dítě neslyšících rodičů je odborníkem v problematice kultury Neslyšících a také zde ukázat jejich pohled na rozlišnost těchto dvou kultur. Považujeme slyšící děti neslyšících rodičů za třetí (vlastní) stranu, a proto nás zajímá jejich srovnání.

Toto téma si autorka zvolila, protože sama je slyšícím dítětem neslyšících rodičů a spousta lidí ji automaticky přisuzuje výbornou znalost znakového jazyka, ač tomu tak není.

Tato práce je rozdělena na dvě části – na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části se zabýváme sluchovým vnímáním, komunikací a sociokulturní charakteristikou osob se sluchovým postižením a také slyšícími dětmi neslyšících rodičů. V praktické části jsme oslovili slyšící děti neslyšících rodičů a požádali je o vyplnění dotazníků, který se zaměřuje na hodnocení kultury neslyšících z jejich subjektivního pohledu. Závěry dotazníků jsou vyhodnoceny v tabulkách a grafech.

1 Sluchové vnímání

1.1 Anatomie a fyziologie sluchového ústrojí

Sluchové ústrojí řadíme k dálkovým receptorům, umožňuje nám přijímat informace ze vzdáleného zdroje podnětů. Mezi funkce sluchového ústrojí řadíme mimo jiné vnímání řeči, které je důležité pro mezilidskou komunikaci. Sluchové ústrojí tvoří tři části. Zevní (auris externa), střední (auris media) a vnitřní ucho (auris interna). (Kopecký, Cichá, 2005)

1.1.1 Zevní ucho

Zevní ucho se skládá z ušního boltce, zevního zvukovodu a bubínku. Ušní boltec (auricula) je tvořen elastickou chrupavkou, která je pokrytá kůží, pouze dolní konec boltce tvoří ušní lalůček, kde již chrupavka není. Funkcí boltce je zachycovat zvukové vlny ze vnějšího prostředí, ale tvar ani velikost nemá přímý vliv na sluch. Zevní zvukovod (meatus acusticus externus) navazuje na ušní boltec. Je to trubice, která je v zevní třetině chrupavkovitá a ve vnitřních dvou třetinách je kostěná. Funkcí zevního zvukovodu je vést podněty k bubínku. Bubínek (membrana tympani) je tedy vyústěním zvukovodu a představuje rozhraní mezi zevním a středním uchem. Jedná se o oválnou vazovitou membránu, která je 0,1 mm silná a má průměr asi 10mm. (Kopecký, Cichá, 2005)

1.1.2 Střední ucho

Střední ucho se nachází v dutině kosti spánkové. Skládá se ze středoušní dutiny (cavitas tympani), sluchových kůstek a sluchové Eustachovy trubice (tuba auditiva Eustachii). Středoušní dutina obsahuje tři sluchové kůstky - kladívko (malleus), kovádlínku (incus) a třmínek (stapes). A dva malé příčně pruhované svaly - napínač bubínku a sval třmínkový. Eustachova trubice slouží k vyrovnávání atmosférického tlaku v nosohltanu a tlaku ve středoušní dutině. K vyrovnání tlaků stačí polknout, čímž dojde k rozšíření Eustachovy trubice. (Kopecký, Cichá, 2005)

1.1.3 Vnitřní ucho

Vnitřní ucho leží v tzv. kostěném labyrintu (*labyrinthus osseus*) – dutině kosti skalní. Kostěný labyrint se skládá z předsíně (*vestibulum*), tří polokruhovitých kanálků (*canales semicirculares ossei*) a kostěného hlemýždě (*cochlea*). Uvnitř kostěného labyrintu je blanitý labyrint (*labyrinthus membranaceus*), jenž je vyplněn endolymfou tzv. vnitřní mízou. Dutiny blanitého labyrintu jsou zcela uzavřené a nemají žádné spojení s vnějškem. Funkce blanitého labyrintu se dělí na část sluchovou a část rovnovážnou. Na membráně blanitého hlemýždě se nachází tzv. Cortiho orgán (*organum spirale*), který obsahuje receptorové buňky. (Kopecký, Cichá, 2005)

1.1.4 Klasifikace sluchových vad

Kritéria dělení sluchových vad jsou různá: dle místa vzniku postižení, dle období vzniku postižení, dle stupně postižení.

Místo vzniku postižení:

Z hlediska místa vzniku postižení rozdělujeme dvě základní skupiny sluchových vad (Šlapák, Floriánová, 1999; Lejska, 2003)

- a) **převodní** (*conductiva*, konduktivní porucha) – sluchová vada, u které je funkce sluchových buněk neporušena. Tyto buňky nejsou stimulovány zvukem, protože nedojde k jeho převodu přes zevní zvukovod a střední ucho. Příčinou této vady je překážka, která znesnadňuje nebo úplně zabraňuje proniknutí zvuku z vnějšího prostoru do zvukovodu a dále k sensorickým smyslovým buňkám.
- b) **percepční** (*perceptiva*, senzineutrální porucha) – dochází k poruše vnitřního ucha, sluchových buněk či sluchových nervů. Lavička, Šlapák (2002) dále rozlišují percepční vady na:
 - *kochleární* - porucha přeměny zvuku v elektrický signál ve vnitřním uchu,
 - *retrokocheární* – porucha vedení zvukového signálu VIII. hlavovým nervem (tj. vestibulokochleárním) a sluchovou dráhou v mozkovém kmeni.
- c) **smíšená** (*mixta*) – smíšená porucha sluchu je kombinací převodních a percepčních sluchových vad. Při jejím vzniku se v různém stupni a zastoupení kombinují příčiny, způsobující poruchy převodní a percepční (Herdová, 2004)

Období vzniku postižení:

Vrozené (hereditární) vady sluchu

- a) **geneticky podmíněné** – Podle Horákové (2010) se uvádí, že více než dvě třetiny geneticky podmíněných ztrát sluchu jsou podloženy autozomálně recesivní formou onemocnění, vyskytují se však také poruchy sluchu s autozomálně dominantní formou. V současné době je známo přibližně 10 genů, které jsou odpovědné za autosomálně recesivní nesyndromickou ztrátu sluchu. Jako jeden z nejvýznamnějších je považován gen pro protein connexin 26. Typické bývá, že oba rodiče, kteří jsou nositele jednoho zdravého a druhého poškozeného znaku, slyší.
- b) **kongenitálně získané**
 - a. *prenatální* – nemoci matky v průběhu těhotenství, zejména v 1. trimestru (např. spalničky, toxoplasmóza, zarděnky), RTG zařízení (Horáková, 2010)
 - b. *perinatální* – protahovaný porod, nízká porodní hmotnost (pod 1500g), vlásečnicové krvácení do labyrintu, Rh – inkompatibilita, asfyxie, poporodní žloutenka (Lejska, 2003)

Získané (postnatální) vady sluchu

- a) **získané před fixací řeči** (prelingválně, tj. do 6. roku života dítěte) – prelingvální ztráta sluchu má různý dopad na komunikační schopnosti - nerozvíjí se řeč a dochází ke ztrátě získaných řečových dovedností. Jedná se např. o:
 - infekční choroby – např. zánět mozkových blan, meningoencefalitida, příušnice, spalničky, spála, zarděnky atd.,
 - traumata, úrazy hlavy, poškození mozku mechanického charakteru
 - opakované hnisavé záněty středního ucha
- b) **získané po fixaci řeči** (postlingválně, tj. po 6. roce života a v průběhu života)
 - poranění v oblasti hlavy a vnitřního ucha,
 - dlouhodobé působení silné hlukové zátěže (od 85 dB a výše), která nevratně poškozuje sluchové buňky, např. hlučné pracovní prostředí, akustické trauma
 - toxiny, jedy, antibiotika mycinové řady, př. Streptomycin

Stupeň postižení

Světová zdravotnická organizace (WHO) roku 2001 přijala další klasifikaci stupňů poruch sluchu, která však není v praxi příliš užívaná a známá jako původní z roku 1980:

Tabulka č. 1: Klasifikace stupňů poruch sluchu (Tarcsiová, 2008, s. 31)

Stupeň sluchu	poruchy	Ztráta sluchu v dB (průměr ztráty na frekvencích 500, 1 000, 2 000 a 4 000 Hz) na lépe slyšícím uchu	Projev poruchy
0 – žádná porucha		0 – 25 dB	Žádné nebo velmi lehké problémy se sluchem. Schopnost slyšet šepot.
1 – lehká porucha		26 – 40 dB	Schopnost slyšet a opakovat slova, která jsou vyslovována hlasitou řečí ze vzdálenosti větší než 1 m.
2 – střední porucha		41 – 60 dB	Schopnost slyšet a opakovat slova, která jsou vyslovována hlasitou řečí ze vzdálenosti 1 m.
3 – těžká porucha		61 – 80 dB	Schopnost slyšet některá slova, která jsou křičena do lépe slyšícího ucha.
4 – velmi těžká porucha včetně hluchoty		81 dB a více	Neschopnost slyšet a rozumět hlasu přesto, že je křičen.
Omezující porucha sluchu			Dospělí: ztráta 41 dB a více na lépe slyšícím uchu Děti do 15 let (včetně): ztráta 31 dB a více na lépe slyšícím uchu

1.1.5 Proces sluchového vnímání

Zvuk se přenáší skrz zvukové vlny, které vznikají rozkmitáním těles. Zvukové vlny přicházející zvukovodem narážejí na bubínek a rozkmitávají ho, což se přenáší na sluchové kůstky, které v podstatě fungují jako páka a přenášejí zvuk dále do vnitřního ucha. Vzruch, který vzniká při podráždění smyslových buněk Cortiho orgánu, je přenášen vlákny sluchového nervu přes jádra v prodloužené míše až do korového sluchového analyzátoru. Tak vznikne vjem vnímaného zvuku. (Kopecký, Cichá, 2005)

1.2 Sluchová protetika

1.2.1 Kochleární implantát

„Kochleární implantát představuje nitroušní elektronickou smyslovou náhradu, která přenáší sluchové vjemy přímou elektrickou stimulací sluchového nervu uvnitř hlemýždě vnitřního ucha. Zvukový signál je přeměněn na sled elektrických impulzů zavedených do implantovaného obvodu umístěného pod kůží jedince za ušním boltcem. Z tohoto obvodu vycházejí elektrody, které jsou instalovány do vnitřního ucha, dráždí vlákna sluchového nervu a vyvolávají sluchové vjemy. Je indikován ohluchlým nebo dětem, které se narodily s oboustranným těžkým postižením sluchu s prakticky nevyužitelnými zbytky sluchu, u nichž ani výkonná sluchadla neumožňují recepci a rozvoj mluvené řeči. Zavedení kochleárního implantátu je nevhodné v případě sluchové vady způsobené poruchou sluchového nervu nebo centrálních sluchových drah, při chronickém středoušním zánětu a při anatomické abnormalitě hlemýždě zjištěné prostřednictvím zobrazovacích metod vnitřního ucha.“ (Holmanová, 2002, sec. cit. in Pipeková, s. 149).

1.2.2 Kmenový implantát

Kmenový implantát - ABI (Auditory Brainstem Implant) obnovuje sluchové vjemy, které vznikají pomocí elektrické stimulace elektrodami speciálního tvaru. ABI je umístěn v blízkosti kochleárních jader v mozkovém kmeni. Indikuje se v případě oboustranného poškození sluchového nervu. (Holmanová, 2002, sec. cit. in Pipeková)

1.2.3 Sluchadla

Sluchadla jsou nejčastější kompenzační pomůcka pro nedoslýchavé jedince. Jsou přidělována na základě zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění. Sluchadlo je elektroakustický přístroj, který pomáhá efektivně zužitkovat zbytkový sluch tím, že zesiluje a moduluje sluchový vjem na těch frekvencích, kde je sluchová citlivost snížena. Sluchadlo je nastaveno dle příslušného typu a charakteru individuální sluchové vady. Podle Lejsky (2003) dělíme sluchadla z několika hledisek, např.:

- a) podle tvaru – sluchadla kapesní, závěsná
- b) podle způsobu přenosu signálu – sluchadlo pro vzdušné nebo kostní vedení
- c) podle způsobu zpracování zvukového signálu – sluchadla analogová nebo digitální

2 Komunikace

2.1 Techniky umožňující mluvenou komunikaci

2.1.1 Dýchací (respirační)

Dýchání je základem pro tvorbu hlasu, který je tvořen pomocí výdechového vzduchového proudu. Dýchacím orgánem jsou plíce, což je párový orgán uložený v dutině hrudní. Dýchání probíhá formou dechového cyklu, který tvoří vdech a výdech, kdy při vdechu vzduch proudí do plicních sklípků, kde dojde k výměně plynů a při výdechu odchází odkysličený vzduch, který se může podílet na tvorbě hlasu. Dechový cyklus se opakuje 12 – 16 krát/minutu. Každý člověk má tzv. *vitální kapacitu plic*, což je objem vzduchu, který vydechneme z plic maximálním úsilím po hlubokém nádechu. Vitální kapacita plic je velmi individuální, závisí na věku, pohlaví, fyzické zdatnosti a celkovém zdravotním stavu. V průměru se pohybuje mezi 2,5 – 3,5 litry. Při každém dechovém cyklu, probíhajícím v klidovém stavu, se v plicích vymění průměrně 500 ml vzduchu, což je tzv. *dechový (respirační) objem*. (Kopecký, Cichá, 2005)

2.1.2 Hlasové (fonační)

„Zdrojem lidského hlasu jsou hlasivky uložené v hrtanu. Ten je složen z několika chrupavek (viditelná a dobře pozorovatelná je, zvláště u mužů, chrupavka štítná, kterou většinou známe pod názvem „ohryzek“). Jeho spodní okraj nasedá na průdušnici a horní okraj je šlachami spojen s kostí jazyčkou. Ta již bezprostředně navazuje na dolní čelist. Samotné hlasivky jsou dva pružné záhyby či výstupky, částečně blanité, částečně chrupavčité. Uloženy jsou v hrtanu ve vodorovné poloze. Délka hlasivek je závislá na věku, pohlaví a velikosti hrtanu. Průměrná délka hlasivek je asi 1,5 – 2,5 cm. Muži mají hlasivky delší (cca 2,2 cm) než ženy (cca 1,8 cm) a jejich kmity jsou při vytváření hlasového tónu pomalejší. To je důvod proč jsou mužské hlasy hlubší.“ (Svobodová, 2008, s. 13)

2.1.3 Artikulační

Schopnost artikulovat znamená schopnost správně vytvářet jednotlivé hlásky. Při artikulaci je nezbytná účast všech artikulačních orgánů. Artikulace je úprava hlasu různým postavením mluvních orgánů v nadhrtanových dutinách: hrdelní, ústní a nosní. Nejdůležitějším a nejpohyblivějším orgánem při artikulaci hlásek je jazyk. Dutina hrdelní

se podílí pasivně na artikulaci. Může částečně měnit svůj tvar a velikost díky pohybu jazyka. Ústní dutina se dá obměňovat nejvíce, díky rozevření čelistí, postavením jazyka a rtů. K artikulaci pasivně přispívají i zuby, alveoly a tvrdé patro. Nosní dutina je tvarově neměnná, podílí se pouze pasivně na artikulaci nosových souhlásek, kdy přes ni prochází výdechový proud vzduchu. (Svobodová, 2008)

2.2 Přehled komunikačních systému sluchově postižených

Dle zákona č. 155/1998 ve znění 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob neslyšící a hluchoslepe osoby mají právo svobodně si zvolit z komunikačních systémů uvedených v tomto zákoně ten, který odpovídá jejich potřebám. Jejich volba musí být v maximální možné míře respektována tak, aby měly možnost rovnoprávného a účinného zapojení do všech oblastí života společnosti i při uplatňování jejich zákonných práv.

2.2.1 Český znakový jazyk a znakovaný český jazyk

Dle zákona č. 155/1998 Sb. ve znění 384/2008 Sb. o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob je český znakový jazyk základním komunikačním systémem těchto neslyšících osob v České republice, které jej samy považují za hlavní formu své komunikace.

„Český znakový jazyk je přirozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu. Český znakový jazyk má základní atributy jazyka, tj. znakovost, systémovost, dvojí členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr, a je ustálen po stránce lexikální i gramatické.“ (Zákon 384/2008 Sb.)

Zákon č. 155/1998 Sb. ve znění 384/2008 Sb. o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob říká, že znakovaná čeština využívá gramatické prostředky češtiny, která je současně hlasitě nebo bezhlasně artikulována. Spolu s jednotlivými českými slovy jsou pohybem a postavením rukou ukazovány jednotlivé znaky, převzaté z českého znakového jazyka.

„Slyšící lidé většinou nemají ani tušení, že pro Neslyšící je český jazyk cizím jazykem. Český jazyk není mateřským jazykem N/neslyšících, přestože mají českou národnost. Znamená, že je to pro nás druhý jazyk. Náš přirozený jazyk je znakový jazyk. Ne znaková řeč nebo znakovaná čeština.“ (Procházková, Vysuček, 2007, s. 20)

Dále Procházková a Vysuček (2007) uvádí ukázkou z praxe překladu z českého jazyka do znakového jazyka.

Ukázky z praxe (Procházková, Vysuček, 2007, s. 21)

→ Věta v češtině zní:	„Jak se jmenujete?“
→ Znakovaná čeština:	JAK + SE + JMENUJETE
→ Český znakový jazyk:	JMÉNO + VAŠE + CO
Další příklad: „Moje maminka pracuje v bance“.	
→ Znakovaná čeština:	MOJE + MAMINKA + PRACUJE + V + BANCE
→ Český znakový jazyk:	MAMINKA + MOJE + BANKA + PRACUJE

Také zde Procházková a Vysuček (2007) upozorňují na to, že znakový jazyk není mezinárodním jazykem. Pro jedno slovo existuje více znaků. A např. v každém kraji ČR jsou preferovány rozličné typy znaků pro dané slovo.

2.2.2 Odezírání

„Odezírání je metoda vnímání a porozumění obsahu mluvené řeči zrakem. Odezírající člověk sleduje pohyby úst, mimiku, gesta a další projevy hovořící osoby a snaží se uhodnout obsah sdělení. K úspěšnému odezírání je potřeba znát nejen užitý jazyk včetně jeho frazeologie, ale i téma a situační kontext rozhovoru. Důležitý je také způsob, jakým hovořící osoba mluví, vhodné osvětlení, vzájemná vzdálenost a pozice komunikujících osob.“ (Strnadová, 2008, s. 11)

Každý člověk má jiné vrozené předpoklady k odezírání. Schopnost odezírání není vázaná na sluch, čili to neznamena, že neslyšící člověk má lepší předpoklady k odezírání než člověk slyšící. Na schopnost odezírání působí mnoho vlivů a většinou je člověk nemůže ovlivnit. Každý člověk odezírá jinak, dokonce ten samý člověk v různých situacích odezírá

odlišně. Ohluchlí lidé, díky předchozí sluchové zkušenosti, mají lepší vliv na rozvoj schopnost odezírat, protože měli možnost řeč vidět i slyšet. (Strnadová, 2008)

Proces odezírání ovlivňují různé vnější a vnitřní podmínky, které se vzájemně doplňují, ovlivňují a uplatňují současně.

Tabulka č. 2: Vlivy, které působí na úspěšnost odezírání (Strnadová 2008, s.12)

fyziologické	<ul style="list-style-type: none"> • neporušené zrakové a mentální funkce, míra využitelnosti sluchu v řečových frekvencích • funkce centrální nervové soustavy • celkový stav organismu trvalý a momentální (např. zdravotní stav)
technické	<ul style="list-style-type: none"> • zkušenost s odezíráním, efekt tréninku v odezírání
psychické	<ul style="list-style-type: none"> • vrozené předpoklady (kombinace vloh) • pozornost ve všech fázích: zaměření, rozsah, intenzita, trvání, postřeh a pohotovost • schopnost převádění zrakových signálů do pojmů • schopnost myšlenkových operací, zvláště kombinačních schopností, logické myšlení • stav paměťových funkcí, ve všech fázích (krátkodobá paměť, dlouhodobá paměť, uchovávání, vybavování z paměti...) • aktuální psychický stav, vigilita (momentální stav bdělosti), emoční stav
verbální	<ul style="list-style-type: none"> • dosažený stupeň osvojení si daného jazyka • slovní zásoba, znalost gramatiky a frazeologie, zkušenost s používáním jazyka
neverbální	<ul style="list-style-type: none"> • schopnost vnímat a interpretovat viditelné mimojazykové projevy hovořící osoby • schopnost vycítit vztah mluvčího ke sdělované věci i ke komunikačnímu partnerovi
věkové	<ul style="list-style-type: none"> • stav biologické zralosti jako podmínka pro výkonnost zrakových a psychických funkcí • věkové faktory působící na vývoj schopnosti odezírat (do určitého věku si člověk lépe rozvíjí schopnost odezírat, s věkem schopnost naučit se odezírat klesá – u starších lidí klesá i schopnost odezírání, kterou si již předtím osvojili)
sociální	<ul style="list-style-type: none"> • schopnost chápat situační kontext, míra zkušenosti v mezilidském kontaktu, sociální zralost, sociální inteligence
genderové	<ul style="list-style-type: none"> • ženy většinou odezírají úspěšněji než muži
vnější	<ul style="list-style-type: none"> • světelné podmínky, konverzační vzdálenost, možnost navázat s druhou osobou zrakový kontakt, způsob hovoru mluvící osoby.

2.2.3 Mluvená řeč osob se SP

Mluvená řeč osob se sluchovým postižením je odlišná od osob slyšících. Je to dáno tím, že jsou narušeny všechny fáze verbální produkce. Řeč sluchově postiženého člověka je typická audiogenní dysgramatismem, v některých případech až agramatismem. (Krahulcová, 2001)

Dle Krahulcové (2001) se charakteristika řeči odvíjí od:

- stupně sluchového postižení
- přítomnosti a absence dalšího postižení
- věku a dosaženého stádia vývoje řeči, kdy sluchové postižení vzniklo,
- exogenních sociálních faktorů stimulačního rodinného prostředí z hlediska úspěšné nebo neúspěšné obousměrné komunikace,
- časné diagnostiky a časného startu speciální rehabilitační péče, ovlivněné rodinnou výchovou, později od kvality rehabilitační péče a spolupráce s rodinou.

Krahulcová (2001) uvádí, že člověk se sluchovým postižením orální formu řeči využívá nejčastěji převážně v době školní docházky. Orální řeč je pro něj nepřirozená a těžká, ale je důležitá pro tvorbu slovních forem myšlení, pojmotvorný proces a pro zvládnutí psané podoby jazyka.

Fáze verbální produkce:

- Respirace – dýchání u osob se sluchovým postižením postrádá plynulost mezi vdechem a výdechem, nádech je příliš krátký, a proto se do něj nevtěsnají všechny potřebné prvky; typické je nápadně hlasité dýchání, které se snažíme korigovat. (Krahulcová, 2001)
- Fonace – fonace u osob se sluchovým postižením je narušena kvůli absenci vlastní sluchové kontroly; tzv. audiogenní dystonie (Krahulcová, 2001)

Hlavní projevy audiogenní dystonie (Böme 1976, sec. cit. in Krahulcová):

- kolísání tónové výšky hlasu,
- kolísání síly hlasu,
- monotónnost hlasového projevu,
- změna barvy hlasu,
- časté hlasové vady.

- Artikulace – „*Výslovnost těžce sluchově postiženého dítěte je podmíněna intenzivní a dlouhodobou odbornou péčí. Artikulace se spontánně nevyvíjí. Omezující vliv sluchového postižení je ovšem tak významný, že dosažená výslovnost osob se sluchovou vadou je obvykle velmi nápadná, narušená, namáhavá a nepřirozená. Odezírání, vnímání kinesteze hlásek a kompenzační nebo substituční postupy vyvozování hlásek, nedokáží nahradit mluvní zkušenost, autokorekci vlastního mluvního projevu ani fonemický sluch.*“ (Krahulcová, 2001, s. 82)

2.2.4 Čtení a psaní

„Osvojit si psanou podobu jazyka znamená naučit se rozumět psanému textu a získat dovednost vyjadřovat svoje myšlenky písemnou formou... Psaná podoba jazyka je zvláštní řečová funkce, která se od ústní mluvené formy liší svou stavbou i způsobem fungování.“ (Krahulcová, 2001, s. 211)

Psaná podoba jazyka je oproti mluvené řeči abstraktnější, tím pádem i náročnější. Oproti mluvené řeči u psané podoby nelze vnímat gesta, posunky a mimiku, které napomáhají porozumění obsahu. V komunikačním systému sluchově postižených má psaná podoba jazyka významnou roli. Nejprve se osvojuje pomocí globálního čtení, poté navazuje analyticko-syntetické čtení a psaní ve výukovém procesu. Globální čtení se využívá v předškolním věku k usnadnění vnímání psaných slov. Jedná se o jednoduchá slova nebo fráze, které se užívají každý den. Slova jsou napsána na tabulkách či lístcích a ty se používají jako doplnění při činnostech - k různým předmětům. Počáteční vnímání obsahu slov na základě globálního čtení tvoří základ pro pozdější analyticko-syntetické čtení, což je základem pro vytvoření slovní zásoby. Nejde pouze o zvládnutí techniky čtení. Vždy záleží především na vzdělávacím přístupu a metodice. (Krahulcová, 2001)

„Jestliže se při vyučování čtení preferuje orální kód, potom tento proces probíhá v podstatě zároveň s osvojováním hlásek a mluvené řeči. Děti poznávají písmena jako znaky pro hlásky, které se současně učí i vyslovovat. Tady je osvojování techniky čtení spojeno s osvojováním výslovnosti a současně na ní také závisí. Tyto potíže slyšící dítě překonávat nemusí. Jestliže se neslyšící dítě učí výslovnosti koncentrickou metodou, potom je doba, kterou je potřeba věnovat výuce techniky čtení, kratší. Ale i tak je doba, kterou je nevyhnutelné věnovat vyučování čtení, značná. Začíná v předškolním věku,

pokračuje v přípravné třídě a končí individuálně ve druhém až třetím ročníku základního vzdělání.“ (Krahulcová, 2001, s. 213)

2.2.5 Prstové abecedy a fonemické kódy

2.2.5.1 Prstová abeceda

„Prstová abeceda využívá formalizovaných a ustálených postavení prstů a dlaně jedné ruky nebo prstů a dlaní obou rukou k zobrazování jednotlivých písmen české abecedy. Prstová abeceda je využívána zejména k odhláskování cizích slov, odborných termínů, případně dalších pojmů.“ (Sbírka zákonů 423/2008)

Tvůrci prstové abecedy byli mnichové, kteří se zavázali k věčnému mlčení. Mohli si tak předávat mezi sebou své postoje - vyměňovat názory tak, aby jim okolí nerozumělo. (Krahulcová, 2001)

Prstová abeceda umožňuje analýzu a syntézu slova. Dítě se sluchovým postižením si lépe zapamatuje strukturu slova. Výhodou prstové abecedy je, že je snadno zapamatovatelná, gramaticky přesná, zabraňuje vynechávání jednotlivých hlásek při artikulaci. Je rychlejší než písmo. Přestože je prstová abeceda rychlejší než písmo, není rychlejší než znakový jazyk. Oproti písmu prstová abeceda zůstává zaznamenána pouze v hlavě osoby, nikoli na papíře. Daktylování je pomalejší než mluvení. (Krahulcová, 2001)

2.2.5.2 Pomocné artikulační znaky

„Nejdelší tradici mají pomocné artikulační znaky jako účinná pomůcka při rozvíjení zvukové stránky mluvené řeči sluchově postižených dětí. Význam jejich využití spočívá v podpoře správné artikulace příslušné hlásky. Pomocné artikulační znaky splňují ale současně i funkci daktylních znaků při tvoření a rozvíjení řeči sluchově postižených dětí. Jejich počet odpovídá počtu hlásek mluveného národního jazyka.“

(Krahulcová, 2001, s. 230)

„Při vyvozování výslovnosti se asociuje každá hláska s pomocným artikulačním znakem, který se znázorňuje jednou rukou, přičemž druhá ruka u některých hlásek odhmatává

vibrace nebo kontroluje výdechový proud, vyznačuje v prostoru důležitou artikulační charakteristiku.“ (Krahulcová, 2001, s. 231)

Při užití pomocných artikulačních znaků je důležité multisenzoriální vnímání dítěte. Každé dítě současně při vyvozování, identifikaci, fixaci a automatizaci hlásky sleduje i nastavení mluvidel – odezírá a hmatem zjišťuje znělost hlásky a sílu a směr výdechového proudu. (Krahulcová, 2001)

2.2.5.3 Hand-mund systém

Hand-mund systém byl vytvořen pro podporu odezírání. Je to druh fonetické prstové abecedy, znázorňující činnost části mluvidel, kterou při vyslovování zrakem nevidíme. (Sovák, 1965, sec. cit. in Pipeková)

2.2.5.4 Chirografie

Chirografie je označení pro systém znaků napomáhajících odezírání. V chirografii určitá poloha prstů ruky ve vztahu k obličejí při současné artikulaci označuje hlásku, popřípadě slabiku. Prstové polohy jsou označovány jako chirémy. V chirografii je důležitý výběr chirémy, ale i lokace. (Balář, 1988, sec. cit. in Krahulcová)

Krahulcová (2001) uvádí čtyři místa lokace na obličejí: bod pod okem, na tváři, pod rty, na krku. Kromě toho existuje neutrální lokace před klíční kostí.

2.2.5.5 Cued Speech

„Cued speech je komunikační systém založený na využití kombinací tvaru prstů a poloh ruky, které vizuálně vyjadřují skupiny samohlásek a skupiny souhlásek, přičemž zrakový vjem ruky se doplňuje odezíráním současného mluvení.“ (Krahulcová, 2001, s. 252)

„Tento systém využívá pohyby rukou v kombinaci s řečí. Pohyby ruky reprezentuje hlásky a pomáhá neslyšícímu, který sleduje mluvčího, aby to, co nemůže odezřít, pochopil za pomoci těchto „cues“, ukazatelů, značek.“ (Krahulcová, 2001, s. 252)

2.3 Vzdělávací a komunikační přístupy

2.3.1 Monolingvální přístup

Cílem tohoto přístupu je, aby se dítě se sluchovým postižením co nejméně odlišovalo od slyšících, aby bylo schopno komunikovat jako ostatní členové intaktní společnosti. Hlavním argumentem pro využívání tohoto přístupu je, že většina dětí se sluchovým postižením má slyšící rodiče. Dítě je tedy vedeno ke schopnosti mluvit a odezírat, aby došlo k co nejkvalitnější integraci. Vzhledem k cíli tohoto přístupu se tato metoda označuje také jako orální vzdělávací program. Tato metoda nejvíce vyhovuje dětem a žákům s lehčí sluchovou vadou, pro neslyšící je uplatňování tohoto přístupu velice problematické. (Komorná, 2008)

2.3.2 Bilingvální přístup

„Bilingvální komunikace sluchově postižených je přenos informací ve dvou jazykových kódech, ve znakovém jazyce neslyšících a mluveném (orálním, většinovém, národním jazyce), a to mezi neslyšícími vzájemně a mezi neslyšícími a slyšícími. Nedochází nevyhnutelně k simultánnímu užívání těchto dvou jazyků. Důsledně se dodržují mateřské metody výuky jazyka (personifikace s jazykovým kódem, neslyšící učitel = znakový jazyk neslyšících, slyšící učitel = orální řeč) a nedochází k přímému překladu mezi jazyky.“ (Krahulcová, 2001, s. 40)

2.3.3 Totální komunikace

Strnadová (2008) uvádí, že totální komunikace má za cíl využívat všechny možné dostupné komunikační prostředky a to podle individuálních potřeb dítěte, zjištěných pomocí diagnostiky. Mezi prostředky totální komunikace patří znakový jazyk, orální řeč, psaná forma jazyka, prstová abeceda, fonémické kódy apod. Většina škol, která v dnešní době uvádí, že využívá formu totální komunikace, nemá vzdělávací metodu zcela ujasněnou.

3 Sociokulturní charakteristika osob se SP

"Socio" = společnost, společenský, sociální

"kulturní" = týkající se kultury (komplexu kulturních elementů - např. zvyklosti bydlení, zbraně, nástroje, náboženské a sociální uspořádání); ovlivněný, zasažený činností člověka. (Akademický slovník cizích slov, 1997)

3.1 Neslyšící vs. neslyšící

Za člověka se sluchovým postižením obecně považujeme člověka s určitou ztrátou sluchu, s určitým handicapem. Sami neslyšící se dělí na neslyšící (s malým n) a Neslyšící (s velkým N). Rozdíl mezi nimi je v samotném pojetí sebe sama ve společnosti. Zda se považují za součást majoritní společnosti, či se cítí být příslušníky minority. Neslyšící s velkým „N“ jsou lidé, kteří jsou příslušníky jazykové a kulturní menšiny. Minorita Neslyšících se vůči majoritní společnosti vyhraňuje především používáním znakového jazyka a specifickou kulturou s vlastní historií, s vlastními společenskými zvyklostmi. Neslyšící jsou navíc jednou z nejsoudržnějších menšin vůbec, protože je stmeluje velmi snadná vzájemná komunikace a naopak velmi nesnadná komunikace s vnějším světem. Členy těchto společenství jsou i nedoslýchaví a ohluchlí uživatelé znakového jazyka, jsou jimi i některé slyšící děti neslyšících rodičů a někteří tlumočníci. Lidé označující se za neslyšící s malým „n“ vnímají negativně svou ztrátu sluchu, považují se za osoby s postižením a neztotožňují se s jazykově kulturním pohledem. Většinou se jedná o neslyšící osoby, které vyrůstaly pouze v intaktní společnosti. (Kosinová, 2008)

„Skupina neslyšících používá jako jediná úplně jiný jazyk, který je vizuální, který má jinou podobu a jinou gramatiku než většinový jazyk. Samozřejmě jsou i neslyšící, kteří snaží na veřejnosti používat mluvený jazyk, a také mají tu zkušenost, že se na ně slyšící lidé dívají jako na mentálně postižené, protože nemají kontrolu nad tím, jak jejich hlas vypadá. Všechno je tedy dané tím, že neslyšící mají jiný jazyk. A právě proto, že se chtěli neslyšící vydělit z celé skupiny sluchově postižených, přišli s nápadem, že by se měli označovat jinak. A odtud Neslyšící s velkým „N“. Ze Spojených států se to pak rozšířilo do celého světa, tedy i k nám do České republiky. Nedá se přesně určit rok, ale myslím, že tato tendence se u nás objevuje někdy kolem roku 2000.“ (Motejzíkova, 2010)

3.2 Kultura neslyšících

„Kultura Neslyšících je hrozně široký pojem. Kultura zahrnuje zvyky, způsoby a principy chování, tradice. Neslyšící mají své pravidelné akce, mají své plesy, existuje mezinárodní den neslyšících, kdy se připomíná, že tady vůbec taková skupina lidí je. Mají svoje sportovní aktivity, soutěže, divadelní přehlídky a patří sem v poslední době i tlumočené divadlo. Když jsem říkal, že sem patří i způsoby nebo principy chování, dám jen jeden takový příklad: Neslyšící jsou v komunikaci hodně přímí, nemají rádi takovou tu omáčku okolo, vždycky hned řeknou, co chtějí říct, což u slyšících často nebývá zvykem. Neslyšící se tě klidně hned zeptají: „Jsi vdaná, jsi rozvedená, máš děti?“. Vím, že v komunikaci slyšících jsou to takové intimní otázky a nepatří mezi ty první kontaktní otázky, ale neslyšící jdou často hned takhle „k věci“.“ (Motejzиковá, 2010)

Jako důvod, proč neslyšící jdou často přímo „k věci“ Petr Vysuček (2010) uvádí, že v 90 – 95% se neslyšící děti rodí slyšícím rodičům a rodiče s nimi často komunikují na omezené úrovni. Proto se děti nemají kde naučit pravidlům chování, nikdo jim je dostatečně vysvětlí, kde jsou hranice, co si mohou a nemohou dovolit.

„Vím, že v komunitě Neslyšících je běžné, že jsou lidé hodně přímí, nikomu to nepřipadá divné. Ale chápu, že takové chování může být pro slyšící hodně citlivá věc...Odlišnosti obou kultur souvisí především s odlišným jazykem. Ten ovlivňuje způsob komunikačního chování Neslyšících – existují specifická pravidla pro komunikaci ve znakovém jazyce - ovlivňuje také způsob vnímání. Když člověk neslyší, vnímá svět okolo jinak. Souvisí s ním ale i humor, vtipy. To je také věc, která se hodně odlišuje od slyšících: způsob vytváření vtipu a humoru. Vtip slyšících má většinou svou pointu na konci nebo vede k nějaké pointě. U vtipu neslyšících se vlastně člověk směje v celém jeho průběhu, protože u vyprávění vtipů neslyšících jde o to, aby byly vizuálně zajímavé, o to, jak člověk jazyk vtipně používá a jak si s ním dokáže vyhrát. Nebo když jsou sportovní aktivity, neslyšící se nemohou bez omezení zapojit do všech sportovních akcí slyšících lidí. A proto provozují aktivity, které jsou běžné ve slyšícím prostředí, ve své kultuře, ale za určitých upravených podmínek.“ (Motejzиковá, 2010)

3.3 Specifické neverbální projevy neslyšících lidí

Lidé se sluchovým postižením vnímají svět rozdílně oproti lidem bez handicapu. Slyšící lidé si ani neuvědomují, jak moc sluch pro běžný život potřebují. Neslyšící jinak sledují změny v prostoru, více využívají zraku a hmatu. Rozdílně navazují konverzaci, více se dotýkají a to i cizích osob, liší se délka a četnost zrakového kontaktu, rozdíl v komunikační vzdálenosti. Například zamilovaný pár se sluchovým handicapem má jinou komunikační vzdálenost než pár bez sluchového postižení. Liší se i pravidla ve společnosti, což na slyšící osoby nemusí působit příjemně. (Strnadová, 2008)

„Je pravda, že mnoho slyšících lidí si odlišné neverbální chování neslyšících vykládá jako projev nevychovanosti nebo nižší sociální (i jiné) inteligence. Zatímco slyšící lidé se na sebe navzájem při rozhovoru dívají přibližně polovinu doby, kdy spolu mluví, u neslyšících lidí je objem vzájemných pohledů daleko vyšší, neboť vizuální kontakt je u nich základní podmínkou pro navázání a udržování rozhovoru.“ (Strnadová, 2008, s. 19)

„Pro nepoučené slyšící lidi proto může být kontakt s neslyšícím člověkem často zdrojem nejistoty zmatku a nepochopení.“ (Strnadová, 2008, s. 15)

Jak dále Strnadová (2008) uvádí na „nepoučenost“ nejčastěji doplácení právě neslyšící. Nepoučení psychologové či psychiatři mohou přisuzovat specifické neverbální projevy neslyšících za různé sklony či duševní onemocnění a to jen díky tomu, že nedokáží oddělit, co je projevem hluchoty a co osobnosti. Gesta a mimika mají v případě komunikace osob se sluchovým postižením formu intonace. Pohyby neslyšících a mimika jsou mnohem živější, častější a výraznější, než u osob slyšících. Tyto rozdíly jsou však přirozené a dané odlišnými životními podmínkami a odlišným vnímáním světa.

3.4 Deaflympiáda

Neslyšící mají vlastní sportovní hry s názvem Deaflympiáda. Vzhledem ke specifickému způsobu komunikace a také tomu, že se nepovažují za postižené (viz výše 3.1. Neslyšící vs. neslyšící), se neúčastní paralympiády. Sportovní hry se konají vždy samostatně. Deaflympiáda se dělí na letní a zimní. Mezi soutěžní disciplíny letní deaflympiády patří

atletika, badminton, basketbal, bowling, cyklistika, fotbal, házená, orientační běh, plavání, stolní tenis, střelba, vodní pólo, volejbal, zápas. Mezi zimní soutěžní disciplíny deaflympiády patří soutěž v alpském lyžování, běhu na lyžích, ledním hokeji a snowboardingu. První letní deaflympiáda se uskutečnila v Paříži roku 1924 a poslední v Melbourne v roce 2005. První zimní deaflympiáda se konala v Seefeldu 1949 a poslední v roce 2003 ve švédském Sundsvallu. Poslední zimní deaflympiáda měla být v Bratislavě roku 2011, ale díky organizačním problémům byla zrušena. (Oficiální stránky Českého paralympijského výboru [online])

4 Slyšící děti neslyšících rodičů

Obecně se ví, že velká část neslyšících rodičů má slyšící děti. V uváděných procentech není jednotnost - většinou se uvádí kolem 90%, ale některé zdroje uvádí i 70%. Slyšící děti neslyšících rodičů mají své označení CODA (Children Of Deaf Adults). (Motejzíkova, 2011)

4.1 Komunikace v rodině

Ve výchově slyšících dětí neslyšících rodičů se setkávají dva různé jazyky a dvě různé kultury, proto tyto děti vyrůstají bilingválně, někdy i bikulturně. Bilingvální výchovou je myšleno to, že dochází ke kombinaci komunikace pomocí znakového jazyka a řeči mluvené. Bikulturní výchova je střet dvou kultur. Kultury neslyšících (viz výše 3.2. Kultura neslyšících) a intaktní společnosti. V takovéto rodině je důležité, aby fungoval stabilní komunikační systém. Často se stává, že rodiče spolu komunikují pomocí znakového jazyka a na své děti pouze mluví. Tím dochází k tomu, že spousta slyšících dětí rozumí svým rodičům, ale ve znakovém jazyce nejsou schopni se samostatně vyjádřit. Aby byli schopni se vyjádřit, je potřeba znakový jazyk používat aktivně, ne pouze být pasivním pozorovatelem. Tato asymetrická komunikace může způsobit negativní vztah mezi rodičem a dítětem. V životě těchto dětí hrají velkou roli slyšící prarodiče. Nejvíce zasahují do vývoje mluvené řeči. Může se ovšem stát, že překročí hranice výchovy, které mají náležet rodičům, a tím potlačí přirozenou autoritu rodiče. (Motejzíkova, 2011)

„Podle Prestona (1996) je pro slyšící potomky neslyšících rodičů společná „dvojznačná identita“ – mluvenou řečí se identifikují se slyšícími lidmi, komunikací ve znakovém jazyce s rodiči a s ostatními neslyšícími se začleňují do světa neslyšících. Liší se tedy od majoritní společnosti slyšících, protože bez potíží komunikují s neslyšícími, a liší se od svých neslyšících rodičů, protože mohou mluvit a slyšet. To je může utvrzovat v domnění, že jsou výjimeční, ale zároveň mohou pociťovat, že k nikomu nepatří.“ (Horáková, 2008, s. 12)

4.2 Dítě jako tlumočnick

Mnozí neslyšící svou úlohu rodiče zvládají dobře, jsou ale i rodiče, kteří své děti neúměrně zatěžují. Tyto děti se často stávají tlumočnick svých rodičů již v brzkém věku, což způsobuje pro dítě zátěž a může působit negativně na jejich vývoj. Děti mohou být vystaveny odborným názvům, konfliktním situacím apod. Mohou se u nich objevovat emoce jako zlost, hrdost, pocity studu. (Motejzíkova, 2011)

Tyto děti se stávají „malým dospělým“. Pro většinu neslyšících rodičů je zcela automatické a přirozené, aby k tlumočení využili své děti, protože je to pro ně nejjednodušší způsob. Potom dochází k situacím, že šesti leté dítě jde kupovat automatickou pračku na splátky. Když se potom zeptáte dospělého, jak nákup probíhal, řekne Vám, že jeho dítě je velmi šikovné. Dospělý ukázal pračku, kterou chtěl koupit, dítě zavolalo prodavače a dále s ním mluvilo samo. Dospělý poté podepsal nějaký papír a odpoledne jim domů přivezli pračku. Nejen že tato situace může být pro dítě velmi stresující, ale dá se snadno zneužít v neprospěch dospělého. Např. příliš vysoké úroky – mnozí neslyšící si nedokáží představit, kolik přeplatí, proto je dobré mít tlumočnicka, který je na tuto informaci může upozornit. Běžné šestileté dítě nemá představu o tom, co je splátka, úrok či jiný termín, který do dětského světa rozhodně nepatří. Pro dítě je to velká psychická zátěž a dospělý v podstatě neví, co podepisuje.

V souvislosti se zátěžovými situacemi se slyšící děti neslyšících rodičů již v brzkém věku učí vyrovnávat se stresem pomocí různých copingových strategií. Slyšící děti neslyšících rodičů bývají samostatnější oproti intaktním dětem. Jedna z příčin je také to, že při tlumočení často dochází k obrácení rolí mezi rodičem a dítětem. Dítě přebírá rozhodnutí a zodpovědnost, kterou mají mít rodiče. (Motejzíkova, 2011)

4.3 CODA organizace

CODA (Children of Deaf Adults) je mezinárodní organizace, která se zaměřuje na dospělé slyšící děti neslyšících rodičů. Členství je primárně, ale ne výhradně, určeno slyšícím dětem neslyšících rodičů. Organizace CODA je neziskovou organizací, která vznikla v roce 1983 a jejími členy se stali lidé z různých zemí. Zkušenosti CODA dětí jsou velmi

podobné na celém světě. Organizace CODA byla založená za účelem podpory těchto dětí. Tento účel je dosažen poskytováním vzdělávacích příležitostí, řeší jejich biculturní identitu prostřednictvím konferencí, podpůrných skupin, svépomocných činností a působí jako zdroj uvědomování si sama sebe. Nejbližší mezinárodní konference se bude konat od 2. 8. – 5. 8. 2012 na Miami Beach, Florida USA. Bude se jednat o 27. konferenci. Minulá konference se konala v Berlíně v Německu. (Children of Deaf Adults Inc.: Connecting codas all over the world. [online])

Oproti tomu KODA (Kids of Deaf Adults) je organizace pro slyšící děti neslyšících rodičů, kteří ještě nedosáhli věku 18 let. Tato organizace pořádá prázdninové a víkendové pobyty a také se zaměřuje na neslyšící rodiče a problémy výchovy slyšících dětí. (Horáková, 2008)

CODA v ČR

„Spolupráce s Karlem Redlichem, který má také neslyšící rodiče, a moje účast na CODA konferenci v Barceloně vyústila v organizaci prvního setkání CODA z ČR dne 3. 5. 2008 v Praze, kde se potkalo 14 účastníků. Cílem bylo seznámit přítomné s plánem Karla Redliche založit občanské sdružení slyšících potomků neslyšících rodičů v ČR. Naprostá většina přítomných myšlenku podpořila a postupně se ujasňovaly cíle a aktivity připravovaného sdružení... Na závěr si dovoluji charakterizovat hlavní aktivity nově vzniklého občanského sdružení CODA o. s. v České republice, na kterých se shodli účastníci výše zmíněného prvního setkání CODA z ČR: ...organizovat a pořádat setkání dospělých slyšících potomků neslyšících rodičů za účelem vzájemného sdílení svých zkušeností a „objevování“ sebe samých; umožnit slyšícím dětem neslyšících rodičů, aby mohly poznat někoho, kdo je „stejný“ jako ony, kdo by jim sdělil, že jejich rodiče „jsou v pořádku“ a přiblížil jim i jejich jinakost; pořádat besedy s neslyšícími rodiči, kde by dospělí CODA na základě vlastní zkušenosti mohli přiblížit neslyšícím rodičům postavení jejich slyšících dětí v rodině; pořádat semináře a tematická setkání pro tlumočníky, příp. pořádat besedy se slyšícími rodiči neslyšících dětí, kde by CODA mohli slyšícím rodičům pomoci uvědomit si, že hluchota nebrání člověku vést plnohodnotný život; apod. (Redlich, 2008).“ (Horáková, 2008, s. 12 - 13)

5 Vlastní výzkum

K vypracování praktické části jsme zvolili metodu dotazníku. Původně jsme chtěli využít metodu rozhovorů, ale díky předvýzkumu rozhovorů jsme zjistili, že respondenti se nedrží tématu otázky a neřeší jaké jsou sociokulturní rozdíly komunity slyšících a neslyšících, ale řeší proč tyto rozdíly jsou. Tento předvýzkum probíhal u dvou osob. Obě osoby se zabývaly spíše svým postavením mezi těmito dvěma odlišnými kulturami. První osoba považovala za důležité sdělit, v čem bylo její dětství jiné. A od přímých otázek týkající se rozlišení kultur směřovala ke svému postavení mezi těmito kulturami. Na což se bakalářská práce nevztahuje. A rozhovor byl téměř hodinový. Druhá osoba se k otázkám spíše nechtěla vyjadřovat. Odpovědi byly stručné a taktéž „sklouzávaly“ do dětství, z kterého má daná osoba zjevná traumata. Proto jsme se po této zkušenosti rozhodli zvolit dotazník, který striktně určuje směr. Otázky jsou mířené na vlastní mínění a zkušenost slyšících dětí neslyšících rodičů a také na kulturu jejich rodičů. Nikoli na problematiku slyšících dětí neslyšících rodičů. Pod každou otázkou je prostor k vyjádření. Jeden z důvodů zvolení dotazníků bylo také to, že umožňuje získávání velkého množství dat za krátkou časovou dobu.

„Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně“ (Chráška, 2007, s. 163)

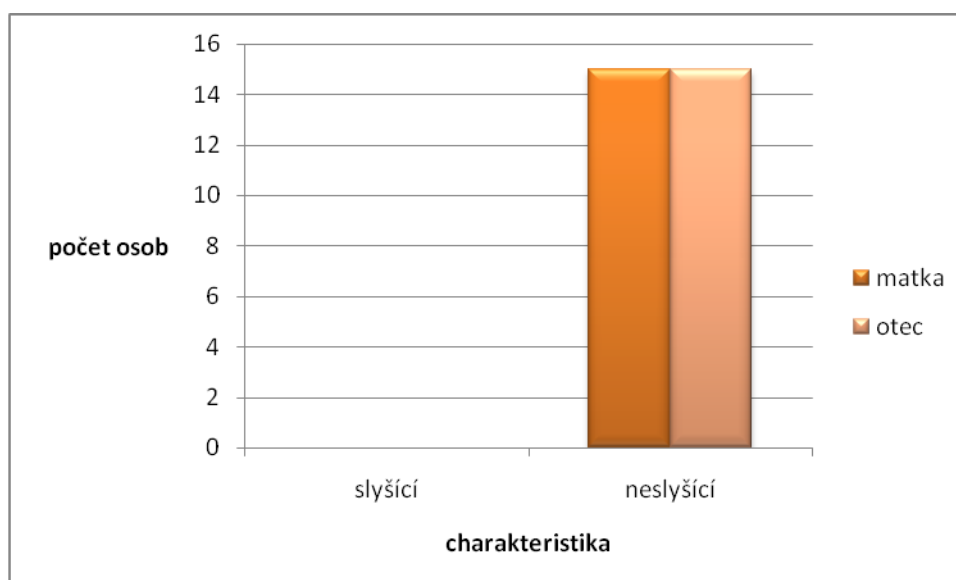
Výzkum probíhal po dobu jednoho měsíce. Jedná se o velmi specifickou skupinu respondentů, která se nikde nesdružuje. Sice vznikla organizace CODA i v ČR, ale málokdo o ní ví a málokdo se k ní hlásí. Být slyšícím dítětem neslyšících rodičů je pro ně velmi citlivá věc. Většina těchto lidí má nepříjemné zážitky z dětství. Do této skupiny je velmi těžké proniknout. Respondentů se zúčastnilo 15. Dotazníků bylo rozdáno 16. Návratnost dotazníků byla 93,75 %. Jeden z respondentů odmítl odpovědět na 4 otázky. Zdůvodnil to tak, že jedna z nich byla příliš osobní a kdyby odpověděl na ostatní tři, mohl by tím degradovat celou skupinu neslyšících. Nejmladší respondent měl 17 let, který taky jako jediný byl studentem, a nejstarší respondent měl 45 let.

6 Vyhodnocení

Otázka č. 1:

Mám neslyšící: matku otce

	slyšící	neslyšící
matka	0	15
otec	0	15

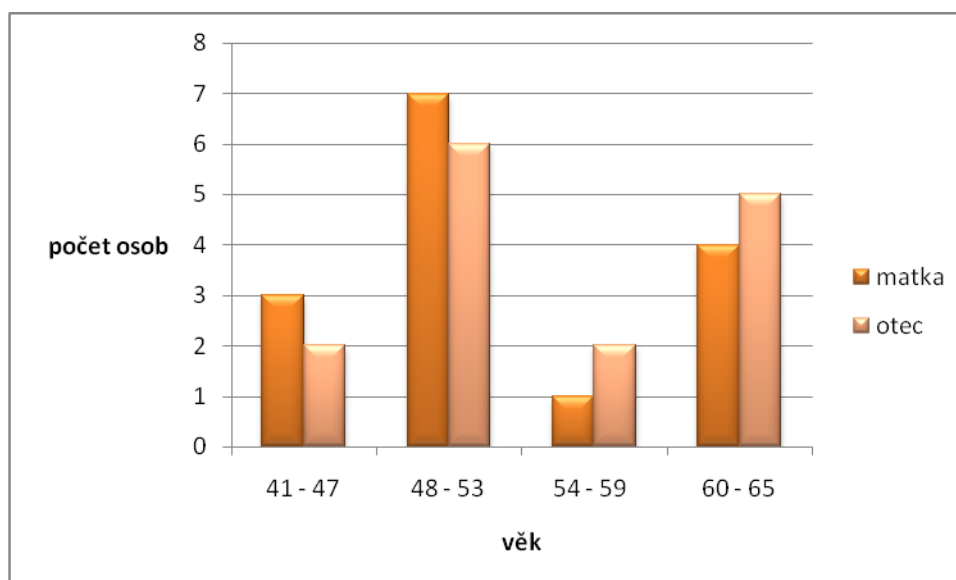
Vzhledem k tomu, že existují i páry slyšící – neslyšící, považovali jsme tuto otázku za důležitou. Ve výzkumném vzorku se však žádný takový pár neobjevil. Všichni respondenti mají neslyšící rodiče.

Otázka č. 2:

Rok narození rodičů:

Dle udaných roků narození jsme jednotlivé skupiny kategorizovali a vytvořili tak věkové rozmezí.

věk	41 - 47	48 - 53	54 - 59	60 - 65
matka	3	7	1	4
otec	2	6	2	5

Věk rodičů našich respondentů se pohyboval od 41 do 65 let. Průměrný věk matek respondentů je 53 let. Průměrný věk otců respondentů je zaokrouhleně 53,9 let.

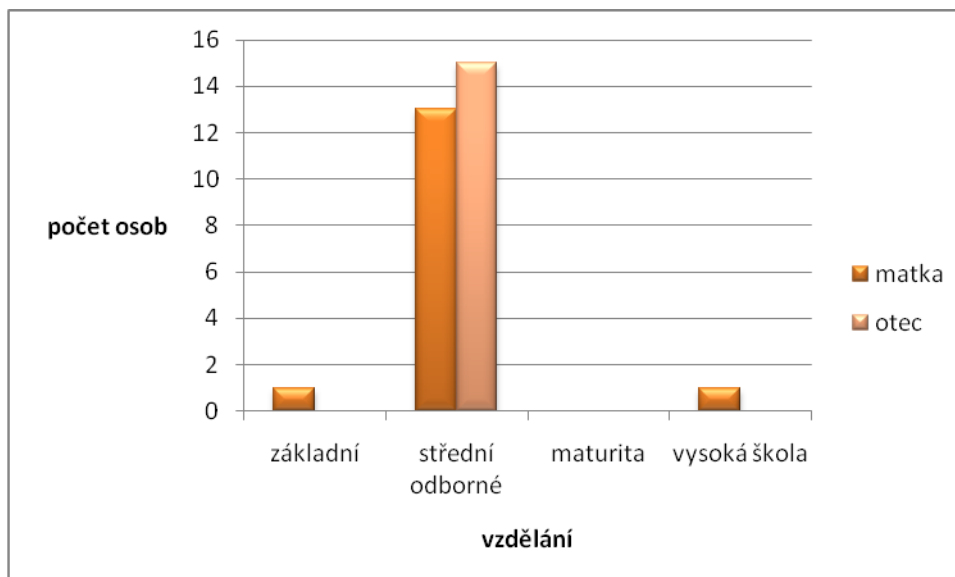
Otázka č. 3:

Vzdělání neslyšícího rodiče:

Matka základní střední odborné střední odborné s maturitou vysoká škola

Otec základní střední odborné střední odborné s maturitou vysoká škola

vzdělání	základní	střední odborné	maturita	vysoká škola
matka	1	13	0	1
otec	0	15	0	0

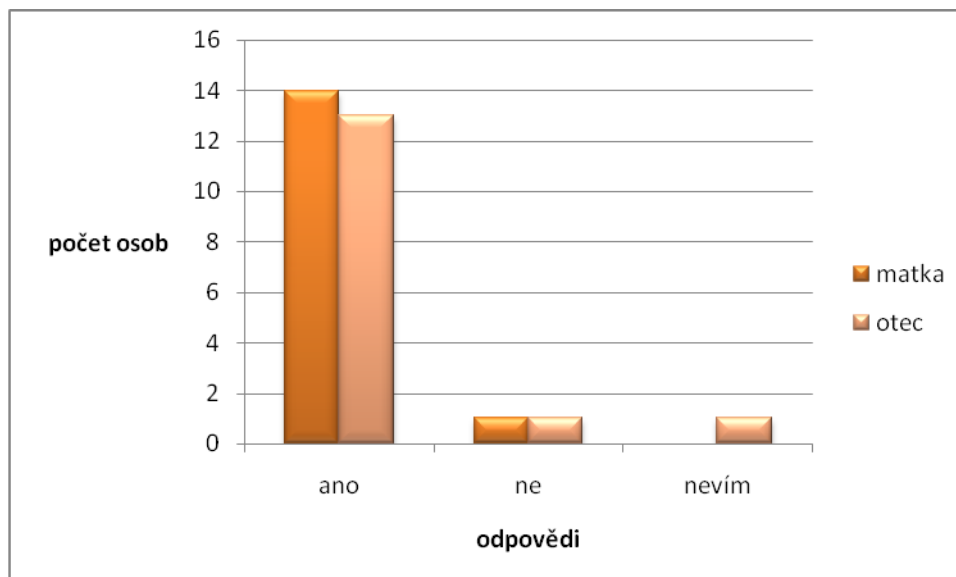
Vzdělání rodičů našich respondentů bylo téměř totožné. Většina má vystudované střední odborné učiliště. Nikdo nemá maturitu. Pouze jedna matka má základní vzdělání a další matka má vystudovanou VŠ. Průměrné vzdělání rodičů našich respondentů je tedy střední odborné. Přisuzujeme to věku výzkumného vzorku. Matka s vystudovanou vysokou školou je taktéž nejmladší matkou respondentů. Matka s vystudovanou základní školou má 52 let.

Otázka č. 4:

Byl Váš rodič v raném věku mimo domov (internátní MŠ apod.)?

Matka Ano Ne
Otec Ano Ne

	ano	ne	nevím
matka	14	1	0
otec	13	1	1

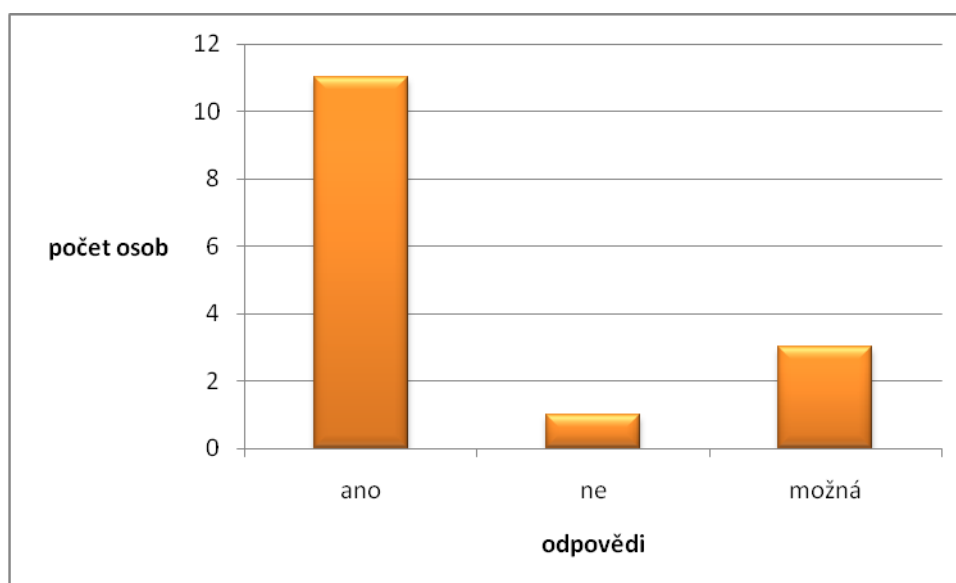
Většina rodičů respondentů byla v brzkém věku odloučena od rodiny. Dříve při školách pro sluchově postižené fungovaly internáty pro MŠ. Dnes jsou taktéž, ale jsou téměř nevyužívané. Dnes je většina dětí integrována do běžných škol, popřípadě některé školy nabízejí službu svozu a sváží děti z okolí (cca 50 km) minibusem do školy. Vzhledem k věku rodičů respondentů, můžeme předpokládat, že děti, které v té době na internátu nebyly, měly školu v blízkosti domova.

Otázka č. 5:

Myslíte si, že internátní výchova má vliv na citový vývoj neslyšícího dítěte?

Ano Ne Možná

	ano	ne	možná
odpovědi	11	1	3

Zde jsme se rozhodli přímo citovat respondenty. Měli možnost se pod otázkou vždy vyjádřit. Většina možností využila. Uvádíme pouze citace, které jsou dle nás vypovídající.

„Dítě má být u rodičů, aby poznalo rodiče a taky rodiče, aby poznali své dítě.“

„100% vezměte malé dítě a dejte ho „tetám“, které se neustále střídají. Podle mě se nevybuduje tak hluboký vztah, jak by mohl.“

„Zcela určitě ano (platí to ale i ve vztahu rodičů k dětem). Z toho důvodu jsou tak pevná přátelství mezi neslyšícími, kteří absolvovali kolektivní výchovu. Navíc starší neslyšící v kolektivu zčásti suplovali roli rodičů, ale hlavně byli jazykovým vzorem pro děti přicházející na internát tradičně ze slyšícího prostředí.“

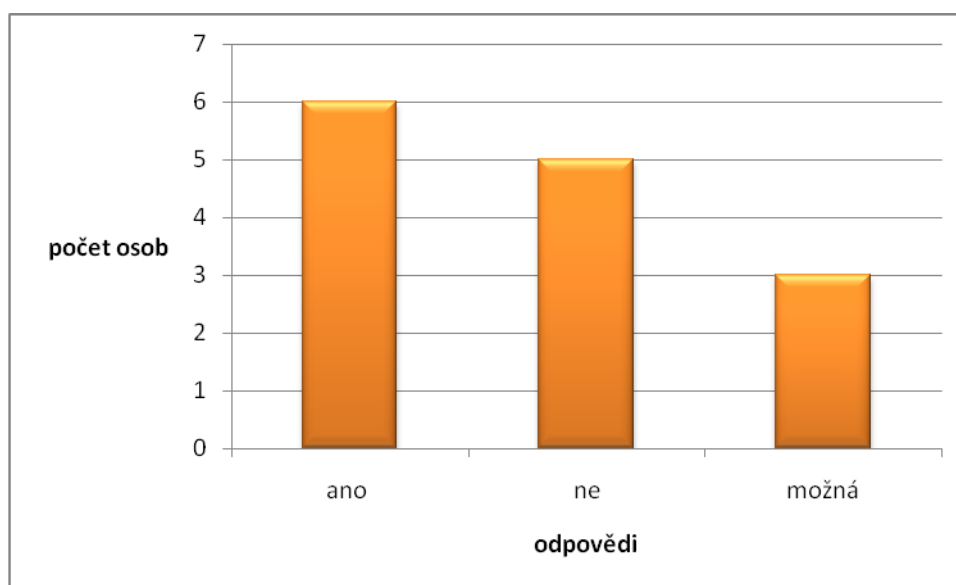
„Dítě nepociťuje svou výjimečnost, kterou by mu měli dát rodiče. A láska taky chybí – objetí atd.“

Otázka č. 6:

Dali byste své dítě na výchovu svým rodičům, kdyby slyšelo a vy ne?

Ano Ne Možná

	ano	ne	možná
odpovědi	6	5	3

Tuto otázku jsme zařadili spíše pro doplnění. A odpovědi jsou velmi zajímavé. I zde nám přijde důležité zmínit některé citace respondentů. Jeden z respondentů na tuto otázku odmítl odpovědět, protože je otázka čistě hypotetická a on nemá rodičovskou zkušenost.

„Těžko říct, půl na půl. Vždyť to tak je i v mnohých běžných rodinách, ale vše by mělo mít své meze. Rodiče jsou jen jedni.“

„Dítě má vychovávat rodič. Je jedno, zda jsou dítě nebo rodiče sluchově postižení ve výchově to není žádná bariéra. Pokud bych potřebovala pomoci s hlídáním dítěte na víkend, nemám strach svěřit své dítě rodičům“

„Mé dítě je mé dítě. Nosím ho pod srdcem 9 měsíců, tak se porvu i s jeho výchovou a komunikací.“

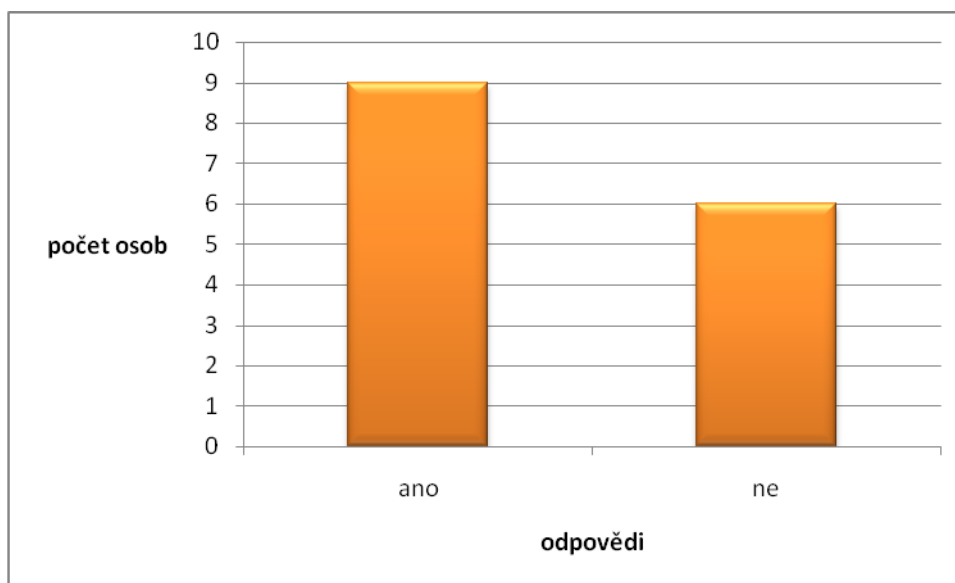
„Ne, ale požádala bych je o pomoc.“

Otázka č. 7:

Setkali jste se někdy s názorem, že neslyšící jsou hloupi?

Ano Ne

	ano	ne
odpovědi	9	6

Velmi často jsou neslyšící lidé považováni za lidi s mentálním postižením. Je tomu tak z důvodu, že ostatní lidé si nedokáží vysvětlit, proč je neverbální projev neslyšícího člověka jiný a nejsou s touto problematikou seznámeni. Uvádíme zde některé zkušenosti respondentů.

„Setkávám se s tím velmi často a nesouhlasím s tím. Mají jiný přístup k informacím a tam se to všechno odráží.“

„Ne, jenom se mě v dětství ptali, jestli jsou rodiče cizinci, že jim nerozumí.“

„Hodně lidí říkají hluchý a NĚMÝ.“

„Velice mylná představa u lidí, že neslyšící nemluví, tudíž se nemohou naučit číst a psát. S takovou reakcí jsem se setkala.“

„Lidé si myslí, že neslyšící jsou namyšlení.“

Otázka č. 8:

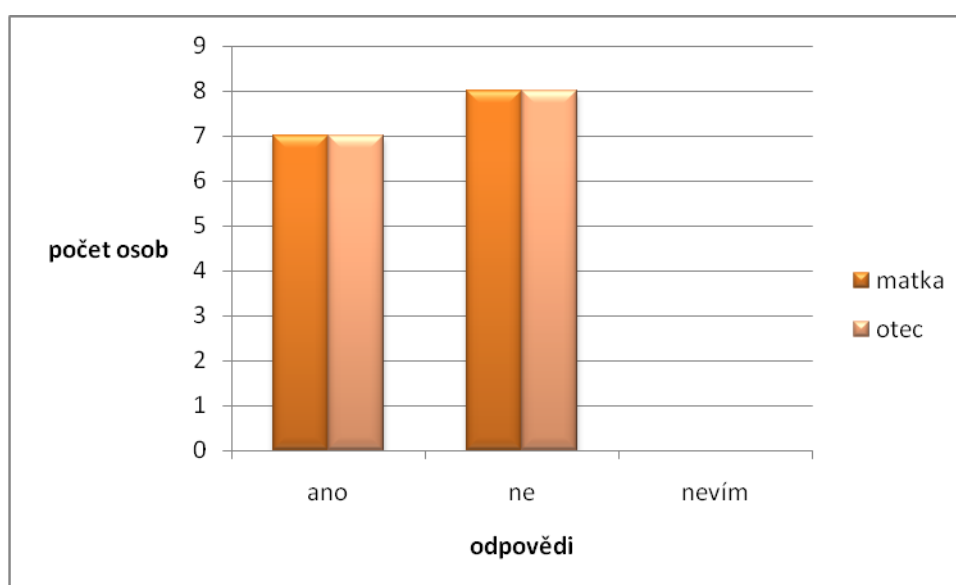
Čtou Vaši rodiče rádi?

Ano

Ne

Nevím

	ano	ne	nevím
matka	7	8	0
otec	7	8	0

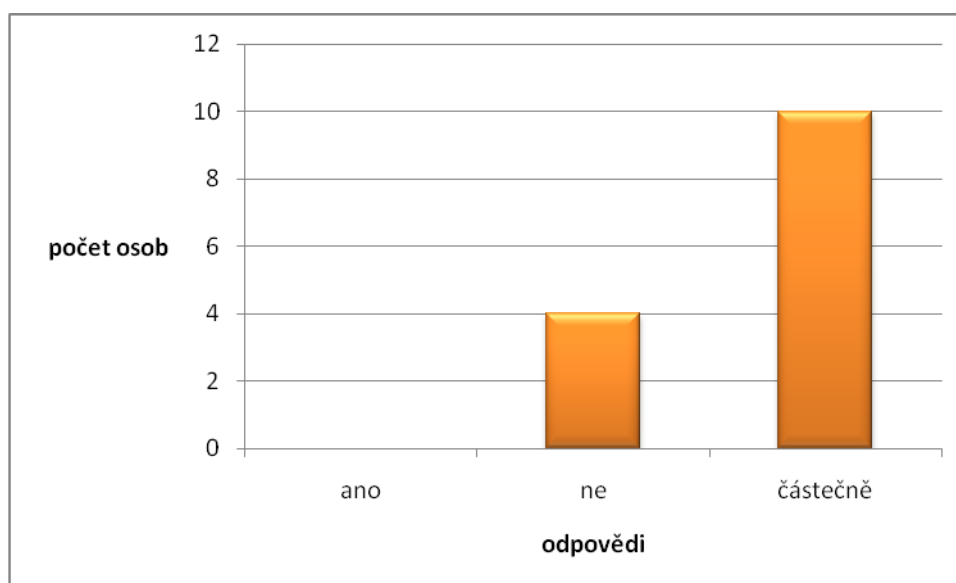
K této otázce jsme nedali prostor k vyjádření, protože jsme měli na mysli všeobecně čtení. Ne upřesnění zda se jedná o čtení knihy či časopisu, popř. internetových článků. I přesto se k ní někteří vyjádřili. Vyjádření spočívalo právě v upřesnění toho, co rodiče čtou. Většina mluvila o tom, že knihu by do ruky jistě nevzali, ale časopis či internetový článek si přečtou rádi.

Otázka č. 9:

Myslíte si, že neslyšící člověk plně rozumí textu, který čte (čtení s porozuměním)?

Ano Ne částečně

	ano	ne	částečně
odpovědi	0	4	10

Pro neslyšící osoby není český jazyk přirozeným jazykem. Jejich přirozeným jazykem je znakový jazyk. Rozdílná je především gramatika, proto čtení s porozuměním může být problém. Jeden z respondentů na tuto otázku odmítl odpovědět, protože má pocit, že by mohl degradovat ostatní neslyšící. Až 66,7 % respondentů si myslí, že neslyšící částečně textu rozumí, ale nikdo (0%) si nemyslí, že by plně rozuměli textu – četli s porozuměním.

„Neslyšící je schopný porozumět obecnému významu textu, ale pokud se jedná o složitější text, neporozumí všemu a na význam některých slov se musí zeptat.“

„Český jazyk je hodně bohatý a tito lidé mají problémy pochopit souvislost věty např.: úřední oznámení a nebo smlouvy atd.“

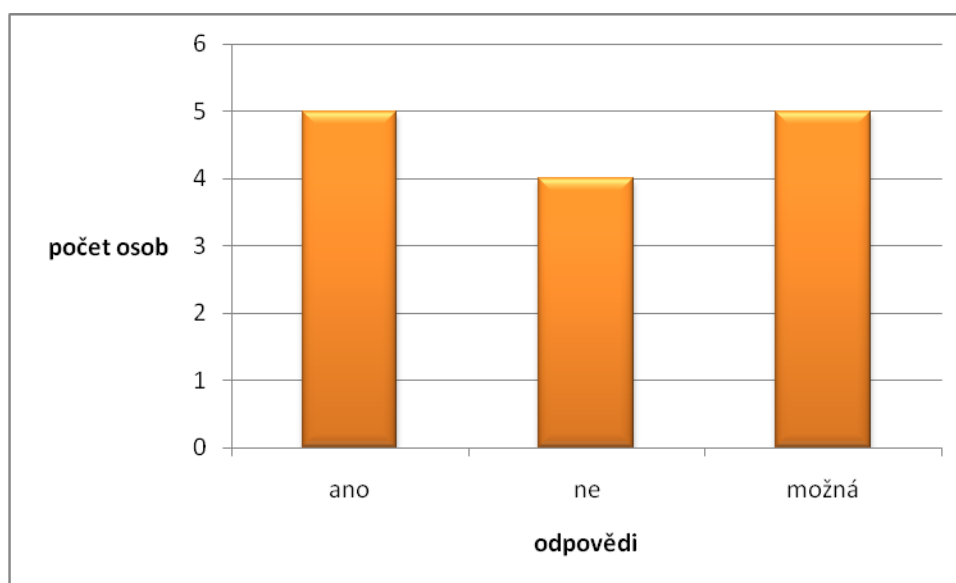
„Myslím si, že jak kterému, jak který a ne celému. Proto na JAMU je projekt kniha. Který se mi moc líbí a podporuji ho.“

Otázka č. 10:

Máte dojem, že neslyšící si myslí, že rozumí textu, který čtou?

Ano Ne Možná

	ano	ne	možná
odpovědi	5	4	5

Odpovědi jsou zde téměř vyrovnané, proto bychom zde uvedli pouze vyjádření respondentů. Jeden z respondentů odmítl odpovědět, aby nedegradoval ostatní neslyšících.

„Mojí matce jsem musela vše přeložit po lopatě a nebo to jít vyřídít místo ní, protože tomu vůbec nerozuměla.“

„Ano, potom se diví, když je vyvedu z omylu.“

„Většinou si to myslí, ale oni to chápou jinak, než je daný obsah textu.“

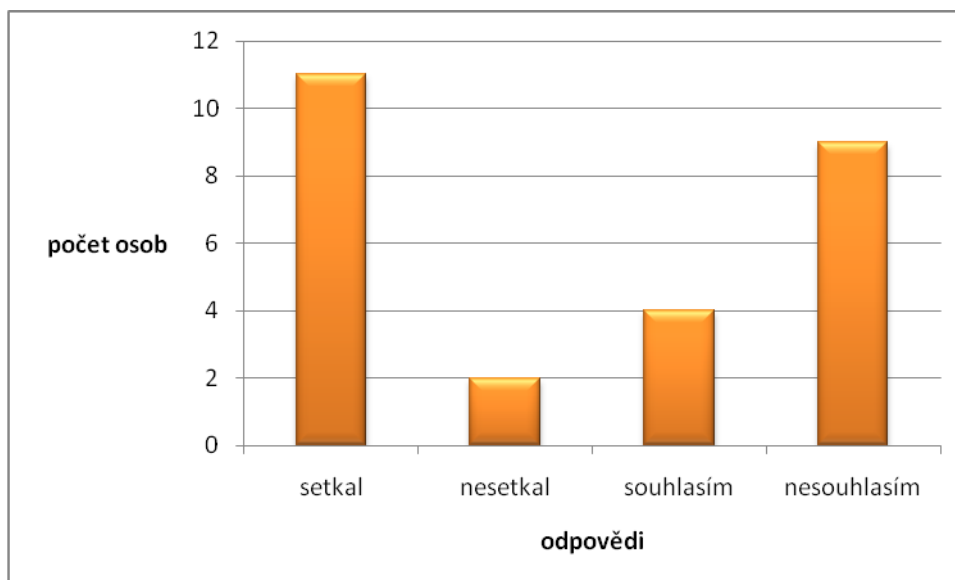
„Myslí si, že rozumí a potom se se mnou hádají o své pravdě, která je na papíře, který říká úplně něco jiného. Kdysi jsme se pohádali kvůli receptu na želatinu. Bylo tam napsáno buď ovocnou šťávu z kompotu nebo vodu. Chtěli dát oboje. A protože nedbali mých rad, z želatiny byla pouze tekutá hmota, která neztuhla.“

Otázka č. 11:

Setkali jste se někdy s názorem, že nejlepší komunikace mezi slyšícím a neslyšícím člověkem je neslyšícímu člověku vše napsat na papír? Souhlasíte s tím?

- setkal nesetkal
 souhlasím nesouhlasím

	setkal	nesetkal	souhlasím	nesouhlasím
odpovědi	11	2	4	9

Autorka si troufá říct, že za nejběžnější kompromis v komunikaci mezi slyšícím a neslyšícím se považuje využití právě papíru a tužky. Proto nás zajímalo, jak se na to dívají slyšící děti neslyšících rodičů. Jeden z respondentů odmítl odpovědět a dva odpověděli pouze na jednu z informací, první zda se s tímto setkal a druhý zda souhlasí.

„Nesouhlasím s tím, ale asi je to nejsnadnější cesta, když už nevíte kudy. Jen slyšící o občas píšou složitě, takže problém to někdy nevyřeší, nebo to neslyšící špatně pochopí.“

„Například na úřadě – když je pracovnice úřadu tak zoufalá s komunikací, tak jim to napíše, ale většinou bývají neochotné.“

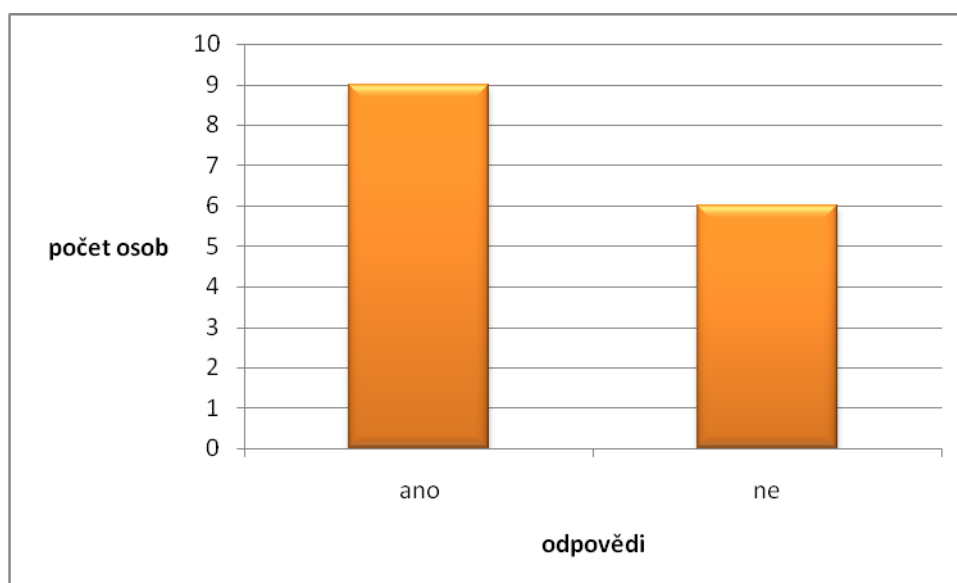
„Někteří neslyšící nepochopí to, co je napsané. Ale v některých případech je to dobré řešení. Je to případ od případu.“

Otázka č. 12:

Víte jaký je rozdíl mezi znakovým jazykem a znakovanou češtinou?

Ano Ne

	ano	ne
odpovědi	9	6

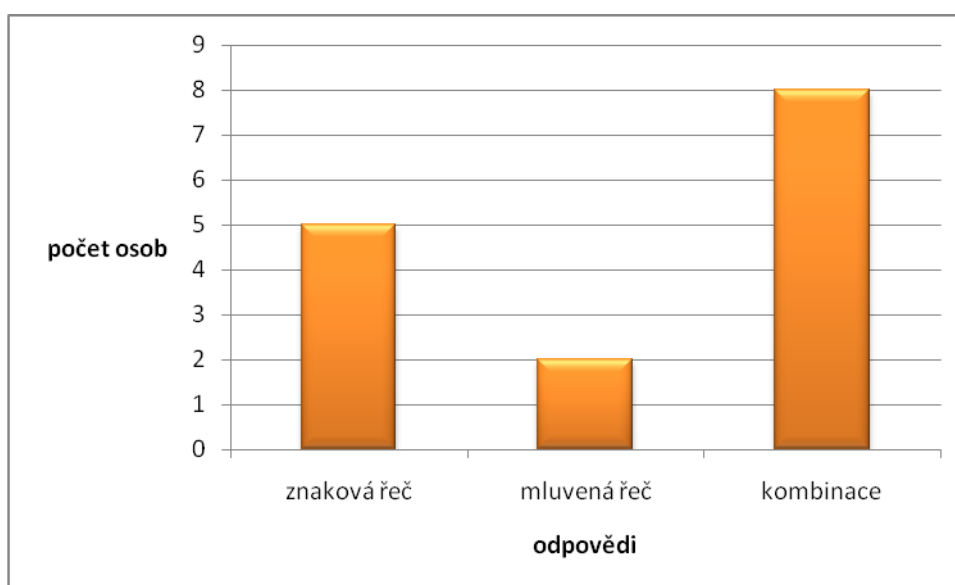
Touto otázkou chtěla autorka „podchytit“ povědomí o kultuře Neslyšících. Necelá polovina respondentů – 40 % neví, jaký je rozdíl mezi znakovým jazykem a znakovanou češtinou. Tento výsledek vypovídá o tom, že nesrovnáváme kulturu slyšících a Neslyšících, ale srovnáváme sociokulturní rozdíly komunity slyšících a neslyšících.

Otázka č. 13:

Vaši rodiče využívají ke komunikaci

- Znakovou řeč (znakovaná čeština či znakový jazyk)
- Mluvenou řeč

	znaková řeč	mluvená řeč	kombinace
odpovědi	5	2	8

V teoretické části naší bakalářské práce máme uvedené typy vzdělávacích a komunikačních přístupů. Touto otázkou jsme chtěli zjistit, jaký komunikační model rodiče respondentů využívají. Více než polovina rodičů respondentů využívá ke komunikaci kombinaci znakového jazyka a mluvené řeči. Níže uvádíme vyjádření respondentů.

„Dá se říct, že mluví a zároveň přidávají znakovou řeč.“

„Znakovou s neslyšícími a rodinou, mluvená řeč s ostatním okolím.“

„Znakovou řeč používají mezi sebou a mluvenou řeč když jsou přítomni slyšící lidé.“

„Doma znakovou řeč, na veřejnosti mluvenou.“

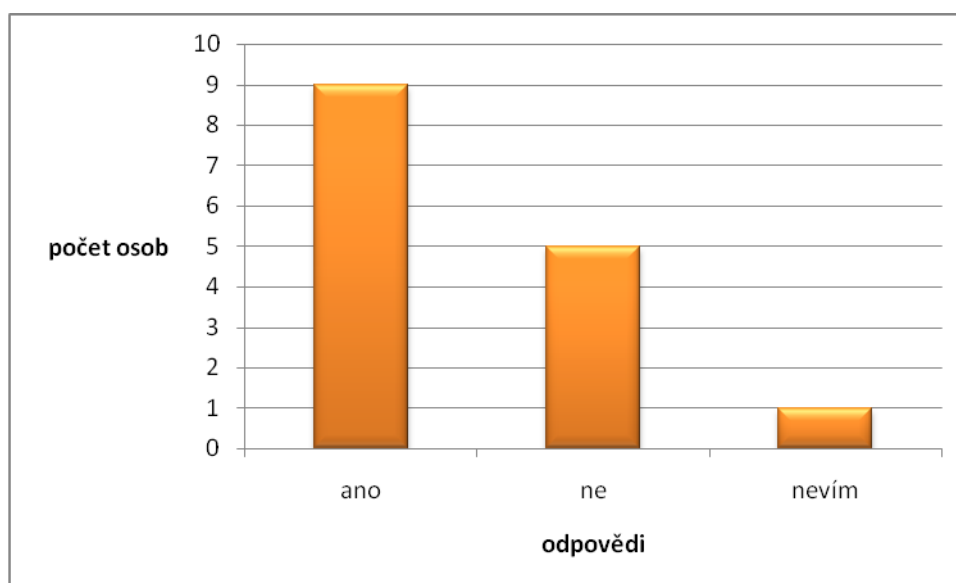
„Mezi sebou znakovku, se mnou mluvenou řeč i znakovku.“

Otázka č. 14:

Máte pocit, že neslyšící lidé na sebe více sahají?

Ano Ne Nevím

	ano	ne	nevím
odpovědi	9	5	1

Vzhledem ke způsobu komunikace mezi neslyšícími - pomocí znakového jazyka, který využívá vizuálně-pohybové prostředky, se liší komunikační vzdálenost mezi partnery. A to jak partnery komunikačními i partnery v osobním životě. Proto nás zajímalo, zda mají slyšící děti neslyšících rodičů pocit, že jejich rodiče na sebe více sahají. Až 60 % respondentů si myslí, že tomu tak je. Dále uvádíme vyjádření respondentů.

„Pokud chtějí někoho volat a ten je neslyšící a nereaguje na mávání, tak plácnutí po rameni použijí.“

„Jak kdo, ale mě to ovlivnilo v tom, že si na dobré přátele taky šáhnou.“

„Velice zřídka, pokud chtějí navázat hovor mezi sebou.“

„Spíše bych to nazvala, že jsou více kontaktní.“

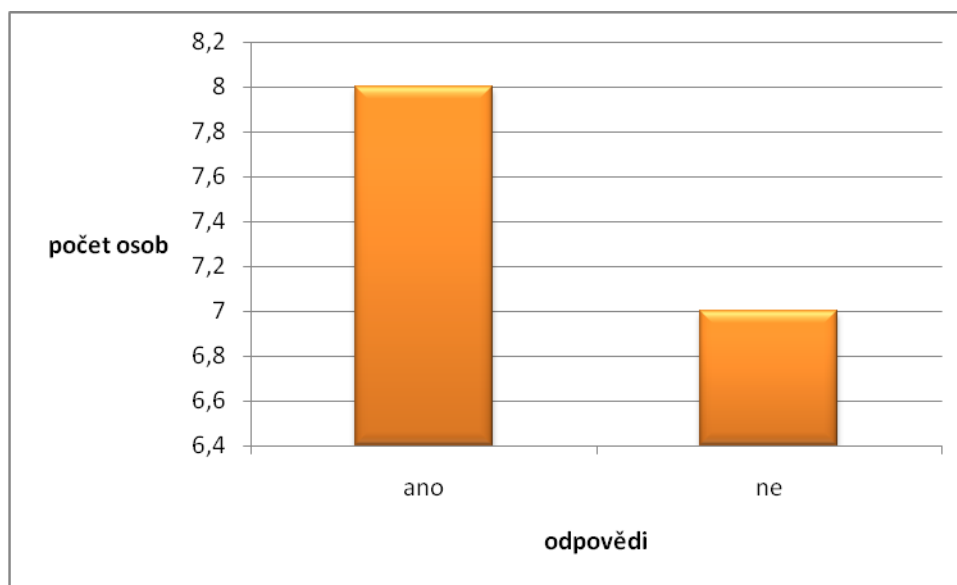
„Nepřijde mi“!

Otázka č. 15:

Usměrňujete své rodiče, aby se chovali tiše?

Ano Ne

	ano	ne
odpovědi	8	7

Vzhledem k tomu, že neslyšící lidé nemají zpětnou sluchovou kontrolu nad svým hlasem, nás zajímalo, zda se jejich děti snaží jejich hlasový projev korigovat. Odpovědi jsou téměř vyrovnané.

„Občas, ale není to často.“

„Na veřejnosti někdy, např. v čekárně u lékaře – tak jen znakujeme, to mi nevadí.“

„Těžko odpovědět, ale u některých sluchově postižených, které znám, jim řeknu, že nemusí mluvit tak hlasitě.“

„Respektuji jejich projev.““

„Jak kdy – občas (ale jen zřídka).“

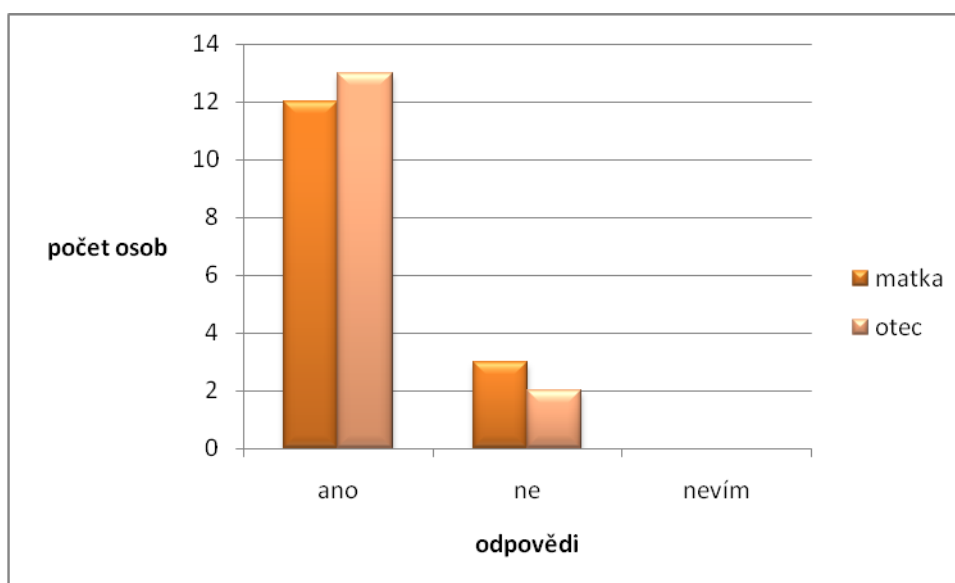
„Ano, někdy své emoce dávají moc najevo.“

Otázka č. 16:

Vydávají Vaši rodiče při stolování jídelní zvuky? (srkání, mlaskání)

Ano Ne Nevím

	ano	ne	nevím
matka	12	3	0
otec	13	2	0

Vzhledem k nefungující zpětné sluchové kontrole se může stát, že osoby se sluchovým postižením mohou vydávat – pro slyšící společnost – nevhodné zvuky. Zajímalo nás tedy, zda je to pravidlem, či výjimkou. Výsledek našeho šetření ukázal, že cca 83,3 % respondentů potvrzuje přítomnost tzv. jídelních zvuků. Uvádím zde i vyjádření respondentů.

„Ano, ale ne hlasitě.“

„Jen zřídka a to většinou doma, takže je na to upozorním a rázem je po problému.“

„Ale přiznám, že jen jemně. Zním slyšící, kteří jsou horší.“

Otázka č. 17:

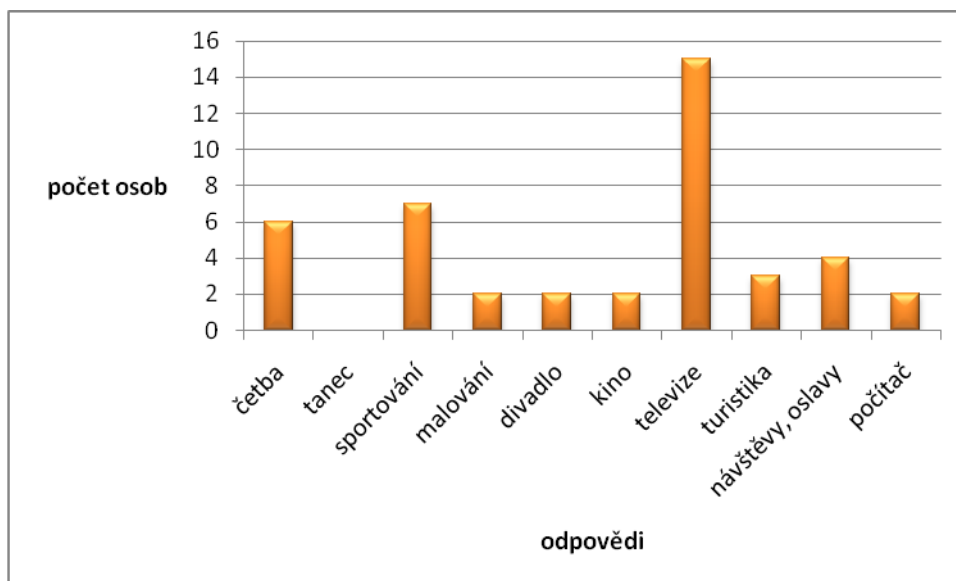
Jaké jsou zájmy Vašich rodičů?

četba tanec sportování malování divadlo kino televize

K této otázce jsme dali pouze výčet nejběžnějších aktivit a dali respondentům prostor, aby další aktivity doplnili.

	četba	tanec	sportování	malování	divadlo
odpovědi	6	0	7	2	2

	kino	televize	turistika	návštěvy, oslavy	počítač
odpovědi	2	15	3	4	2

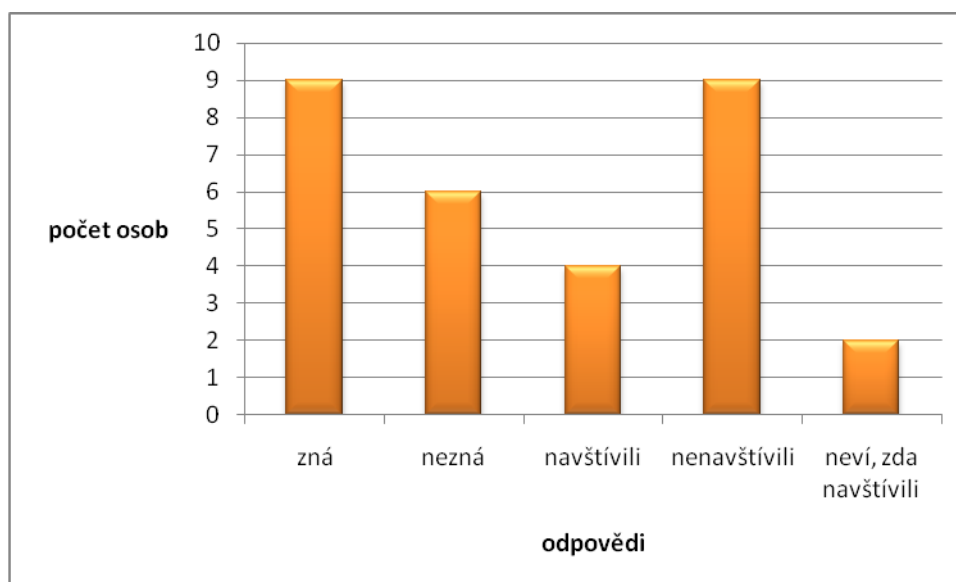
Za nejběžnější zájem lze považovat sledování televize – tu mají v oblibě všichni rodiče respondentů, hned poté následuje sportování a četba. Nikdo z rodičů respondentů se nezajímá o tanec.

Otázka č. 18:

Znáte tlumočené divadlo? Navštívili ho rodiče někdy?

Tato otázka byla otevřená. Vytvořili jsme proto kategorizaci odpovědí, které jsme umístili do tabulky.

	zná	nezná	navštívili	nenavštívili	neví, zda navštívili
odpovědi	9	6	4	9	2

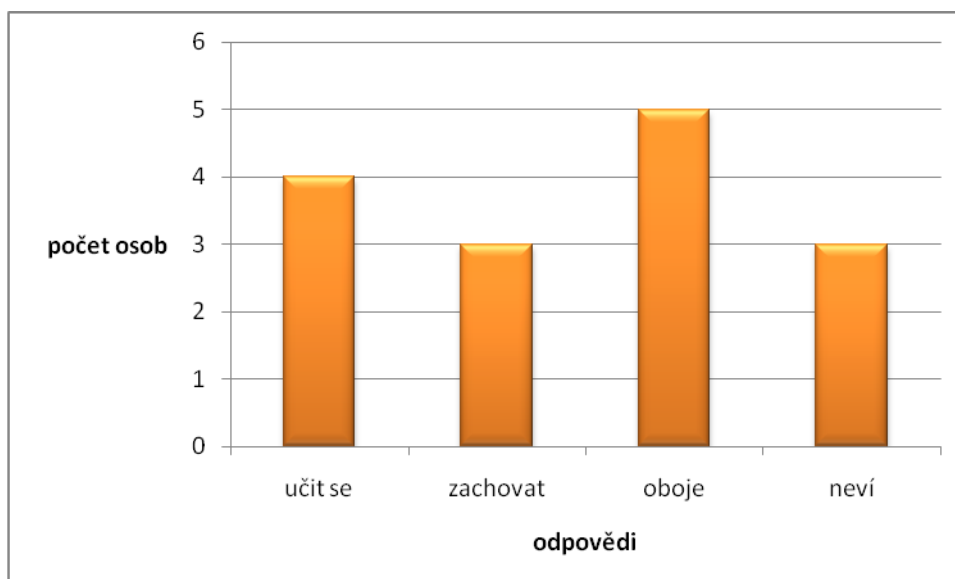
Odpovědi respondentů mohou být zavádějící z důvodů, že oni sami nemusí tlumočené divadlo znát, ale jejich rodiče ano. I přesto 60 % respondentů uvádí, že tlumočené divadlo zná a 26,7 % uvádí, že ví, že jej rodiče navštívili.

Otázka č. 19:

Myslíte si, že by se měli neslyšící lidé učit společenské normy intaktní (většinové) společnosti nebo by si měli tito lidé zachovávat svou vlastní kulturu?

Tuto otázku jsme kategorizovali a dále uvádíme některá vyjádření samotných respondentů.

	učit se	zachovat	oboje	neví
odpovědi	4	3	5	3

„Obojí. Ale klaním se spíše k zachování jejich kultury, protože slyšící lidé se jim také nepřizpůsobují.“

„Asi půl na půl, zachovat si to svoje a částečně se přizpůsobit.“

„Můj názor je, že by měli zachovat svoji vlastní kulturu, která je více zajímavější než u slyšících lidí a slyšící lidé by se mohli učit od nich a myslím si, že by mnozí změnili názor o sluchově postižených lidech.“

„Určitě by se měli učit, ale jen ty, které se naučit dokážou.“

„Každá kultura by měla být zachována a respektována.“

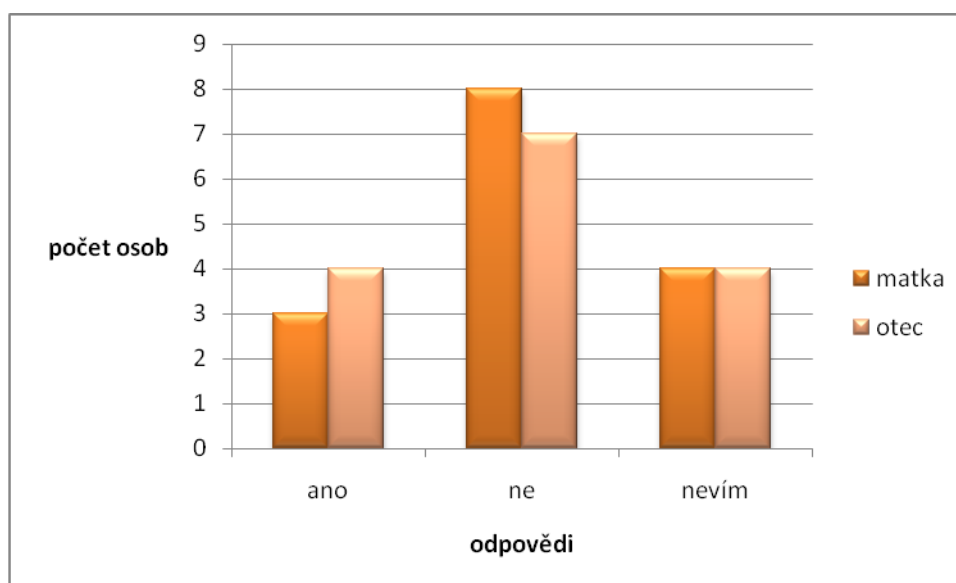
„Myslím si, že by měli být obeznámeni s touto možností, i přesto že dávají a vždy budou dávat přednost své vlastní kultuře, na které vyrůstali. Potom už je čistě na nich, zda se budou řídit tak či onak.“

Otázka č. 20:

Jsou vaši rodiče věřící?

Ano Ne Nevím

	ano	ne	nevím
matka	3	8	4
otec	4	7	4

Tuto otázku autorka zařadila z důvodu chápání abstraktních pojmů neslyšícími lidmi. Pouze 23,3 % rodičů respondentů je věřících. Půlka, tedy 50 %, věřících není a 26,7 % respondentů nedokázalo odpovědět.

ZÁVĚR

Naším cílem bylo srovnat komunitu slyšících a neslyšících z pohledu slyšících dětí neslyšících rodičů. Za velmi důležitou informaci považujeme to, že se v žádné z otázek všichni respondenti 100 % neshodli. Čili z našeho výzkumu vyplývá, že tak jako každý ze slyšících lidí jsou různí, tak ani všichni neslyšící nejsou stejní. Nedá se tedy s určitostí říci, že neslyšící neradi čtou, protože i mezi slyšícími se najde spousta lidí, kteří neradi čtou. Samozřejmě z našeho šetření vyplývá to, kde jsou značné rozdíly mezi těmito komunitami. Za nejpodstatnější považujeme rozdíl komunikace a tím pádem i problém se dorozumět. Za zmínku jistě stojí i to, že do výsledků dotazníků jsme přímo citovali i vyjádření – zkušenosti respondentů.

Dále z výsledků našeho šetření vyplývá, že ne každé slyšící dítě neslyšících rodičů se orientuje v kultuře Neslyšících (viz otázky 12 – „Víte jaký je rozdíl mezi znakovým jazykem a znakovanou češtinou?“ a otázka č. 18 – „Znáte tlumočené divadlo? Navštívili ho rodiče někdy?“).

Pevně doufáme, že tato práce bude přínosem pro praxi a že se nebude docházet ke „škatulkování“ osob se sluchovým postižením. Protože my s jistotou můžeme pouze říci, že využívají jiný komunikační systém, ale nemůže s jistotou říci, že se i přes to nedorozumí se slyšícím člověkem neznalým znakový jazyk. Každý člověk je osobitý. Individuální rozdíly najdeme ve všech komunitách a kulturách.

Seznam použité literatury

1. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. 1997. 1. vyd. Praha: Academia, s.435, 699. ISBN 80-200-0607-9.
2. Deaflympiády: (dříve Světové hry neslyšících). In: *Oficiální stránky Českého paralympijského výboru* [online]. [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: <http://www.paralympic.cz/cs/paraadeaf/Default.aspx>
3. Česká republika. Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob. In: *423/2008 Sb.* Praha: Tiskárna ministerstva vnitra, 2008. ISSN 1211-1244. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/sb138-08-pdf.aspx
4. HORÁKOVÁ, R. 2008. Slyšící děti neslyšících rodičů – CODA organizace. In: *Info-Zpravodaj*. roč. 16, č. 3. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, s. 12 - 13. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/579-slyscici-deti-neslysicich-rodicu-coda-organizace>
5. *Children of Deaf Adults Inc.: Connecting codas all over the world*. [online]. [cit. 2012-03-17]. Dostupné z: <http://coda-international.org/blog/about/>
6. CHRÁSKA, M. 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., s. 272, ISBN 978-80-247-1369-4.
7. KOMORNÁ, M. 2008. *Systém vzdělávání osob se sluchovým postižením v ČR a specifika vzdělávacích metod při výuce*. 2. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 87 s. ISBN 978-80-87218-18-1.
8. KOPECKÝ, M.; CICHÁ, M. 2005. *Somatologie pro učitele*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 263 s. ISBN 80-244-1072-9.
9. KOSINOVÁ, B. 2008. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 2. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 61 s. ISBN 978-80-87153-94-9.
10. KRAHULCOVÁ, B. 2001. *Komunikace sluchově postižených*, 2. vyd. Praha: Karolinum, 303 s. ISBN 80-246-0329-2
11. MOTEJZÍKOVÁ, J. 2011. Podpora neslyšících rodin se slyšícími dětmi. *Info-Zpravodaj*. č. 3, Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, s. 13 - 15.
12. MOTEJZÍKOVÁ, J. 2010 Pořád ještě žijeme v době, kdy si slyšící myslí, že neslyšící jsou hloupi: rozhovor s Petrem Vysučkem. *Info-Zpravodaj*. roč. 18, č. 1. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, Dostupné z:

<http://ruce.cz/clanky/830-porad-jeste-zijeme-v-dobe-kdy-si-slyfici-mysli-ze-neslyfici-jsou-hloupí>

13. PIPEKOVÁ, J. et al. 2010 *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3. vyd. Brno: Paido, Uvedení do surdopedie, s. 401. ISBN 978-80-7315-198-0.
14. PROCHÁZKOVÁ, V.; VYSUČEK, P. 2007. *Jak komunikovat s neslyšícím klientem?*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 28 s. ISBN 978-80-86991-18-4.
Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/590-jak-komunikovat-s-neslysicim-klientem>
15. STRNADOVÁ, V. 2008. *Odezírání jako schopnost*. 2. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 85 s. ISBN 978-80-87218-05-1.
16. STRNADOVÁ, V. 2008. *Specifické neverbální projevy neslyšících lidí*. 2. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 79 s. ISBN 978-80-87218-28-0.
17. SVOBODOVÁ, M. 2008. *Technika mluveného projevu pro tlumočnický*. 2. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 79 s. ISBN 978-80-87153-99-4.
18. TARCSIOVÁ, D. 2008. *Pedagogika sluchovo postihnutých*. Bratislava: MABAG, 102 s. ISBN 978-80-89113-52-1.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 1: Dotazník

Dobrý den, jmenuji se Jana Soldanová a jsem studentkou Speciální pedagogiky raného věku UP Olomouc. Zde před Vámi leží dotazník týkající se mé bakalářské práce s tématem Sociokulturní rozdíly komunity slyšících a neslyšících z pohledu slyšících dětí neslyšících rodičů. Budu Vám velmi vděčná, když mi věnujete chvíli svého času a dotazník vyplníte. Většina otázek je mířena na Váš názor, proto je prosím čtěte pozorně. Vaši odpověď prosím označte křížkem. Otázky je možno doplnit i o Váš komentář. Velice Vám děkuji za Váš čas.

1) Mám neslyšící: matku otce

2) Rok narození rodičů:

Matka: _____

Otec: _____

3) Vzdělání neslyšícího rodiče:

Matka základní střední odborné střední odborné s maturitou vysoká škola

Otec základní střední odborné střední odborné s maturitou vysoká škola

4) Byl Váš rodič v raném věku mimo domov (internátní MŠ apod.)?

Matka Ano Ne

Otec Ano Ne

5) Myslíte si, že internátní výchova má vliv na citový vývoj neslyšícího dítěte?

Ano Ne Možná

.....
.....
.....
.....

6) Dali byste své dítě na výchovu svým rodičům, kdyby slyšelo a vy ne?

Ano Ne Možná

.....
.....
.....
.....

7) Setkali jste se někdy s názorem, že neslyšící jsou hloupí?

Ano Ne

.....
.....
.....
.....

8) Čtou Vaši rodiče rádi?

Ano Ne Nevím

9) Myslíte si, že neslyšící člověk plně rozumí textu, který čte (čtení s porozuměním)?

- Ano Ne částečně

.....
.....
.....
.....

10) Máte dojem, že neslyšící si myslí, že rozumí textu, který čtou?

- Ano Ne Možná

.....
.....
.....
.....

11) Setkali jste se někdy s názorem, že nejlepší komunikace mezi slyšícím a neslyšícím člověkem je neslyšícímu člověku vše napsat na papír? Souhlasíte s tím?

- setkal nesetkal
 souhlasím nesouhlasím

.....
.....
.....
.....

12) Víte jaký je rozdíl mezi znakovým jazykem a znakovanou češtinou?

- Ano Ne Nevím

13) Vaši rodiče využívají ke komunikaci

- Znakovou řeč (znakovaná čeština či znakový jazyk)
 Mluvenou řeč

.....
.....
.....
.....

14) Máte pocit, že neslyšící lidé na sebe více sahají?

- Ano Ne Nevím

.....
.....
.....
.....

15) Usměrnujete své rodiče, aby se chovali tiše?

- Ano Ne

.....
.....
.....
.....

16) Vydávají Vaši rodiče při stolování jídelní zvuky? (srkání, mlaskání)

Ano Ne Nevím

.....
.....
.....
.....
.....

17) Jaké jsou zájmy Vašich rodičů?

četba tanec sportování malování divadlo kino televize

.....
.....
.....
.....
.....

18) Znáte tlumočené divadlo? Navštívili ho rodiče někdy?

.....
.....
.....
.....
.....

19) Myslíte si, že by se měli neslyšící lidé učit společenské normy intaktní (většinové) společnosti nebo by si měli tyto lidi zachovávat svou vlastní kulturu?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

20) Jsou vaši rodiče věřící?

Ano Ne Nevím

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku. Zde je prostor pro další Vaše postřehy či připomínky.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jana Soldanová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Jiří Langer, Ph.D.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Sociokulturní rozdíly komunity slyšících a neslyšících z pohledu slyšících dětí neslyšících rodičů.
Název v angličtině:	Sociocultural Differences in Hearing and Hearing Impaired Community in View if Hearing Child of Hearing Impaired Parents.
Anotace práce:	Tato bakalářská práce je zaměřena na srovnání komunity slyšících a neslyšících z pohledu třetí strany – slyšících dětí neslyšících rodičů. V teoretické části je popsáno sluchové vnímání, komunikace a sociokulturní charakteristika osob se sluchovým postižením a problematika slyšících dětí neslyšících rodičů. V praktické části je vyhodnoceno dotazníkové šetření ve formě tabulek a grafů.
Klíčová slova:	Sociokulturní rozdíly, neslyšící, kultura, slyšící děti neslyšících rodičů
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis is focused on comparison to community hearing and hearing impaired from the third side point of view – hearing child of hearing impaired parents. In theoretical part is described hearing perception, communication and socioculturals characteristic persons with hearing disabilities and issue of children of hearing impaired parents. In practical part is evaluated survay in the form charts and graphs.
Klíčová slova v angličtině:	Sociocultural Differences, Hearing impaired, Cultural, Hearing Child Of Hearing Impaired Parents
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Dotazník
Rozsah práce:	52 stran
Jazyk práce:	Český